

V L A A M S   P A R L E M E N T

Zitting 2007-2008

11 januari 2008

GEDACHTEWISSELING

**over de discussienota ‘Treden naar succes, werk en leren.
Het hoger beroepsonderwijs in het Vlaamse onderwijs’**

VERSLAG

**namens de Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie
uitgebracht door de heren Leo Pieters en Chokri Mahassine**

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck.

Vaste leden:

de heer Werner Marginet, de dames Katleen Martens, An Michiels, Marie-Rose Morel, de heer Leo Pieters;

de dames Cathy Berx, Kathleen Helsen, Sabine Poleyn, Monica Van Kerrebroeck;

de dames Stern Demeulenaere, Laurence Libert, de heer Hans Schoofs;

de heer Ludo Sannen, mevrouw Anissa Tamsamani, de heer Robert Voorhamme.

Plaatsvervangers:

mevrouw Marijke Dillen, de heren Pieter Huybrechts, Stefaan Sintobin, de dames Greet Van Linter, Gerda Van Steenberge;

de heren Paul Delva, Jos De Meyer, mevrouw Veerle Heeren, de heer Luc Martens;

de heer Karlos Callens, de dames Margriet Hermans, Anne Marie Hoebeke;

de heren Dirk De Cock, Chokri Mahassine, Joris Vandenbroucke.

Toegevoegde leden:

de heer Jef Tavernier;

de heer Kris Van Dijck.

INHOUD

	Blz.
1. Toelichting door de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming.....	4
2. Vragen en opmerkingen van de leden	6
2.1. Tussenkoms van de heer Ludo Sannen	6
2.2. Tussenkoms van de heer Leo Pieters.....	7
2.3. Tussenkoms van mevrouw Stern Demeulenaere	10
2.4. Tussenkoms van mevrouw Kathleen Helsen	14
2.5. Bijkomende vragen van de leden en antwoorden van de minister.....	16
Bijlage: Discussienota ‘Treden naar succes, werk en leren. Het hoger beroepsonderwijs in het Vlaamse onderwijs’	19

DAMES EN HEREN,

De Commissie voor Onderwijs, Vorming, Wetenschap en Innovatie organiseerde op 25 oktober en 6 november 2007 een gedachtewisseling met de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over zijn discussienota 'Treden naar succes, werk en leren. Het hoger beroeps-onderwijs in het Vlaamse onderwijs. Discussienota – oktober 2007'.

1. Toelichting door de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming

Mevrouw *Ella Desmedt*, raadgever van het kabinet van minister Frank Vandenbroucke, licht namens de minister de discussienota 'Treden naar succes, werk en leren' kort toe.

Er zijn drie redenen waarom men met hoger beroeps-onderwijs (hbo) wil starten. Ten eerste vraagt de arbeidsmarkt naar opgeleiden van het niveau mid-dengeschoolde. Voor bepaalde beroepen zoals proces- en onderhoudstechnicus chemie, werfleider of ploegbaas in de bouw, onderhoudstechnicus in de vliegtuigindustrie volstaat een opleiding secundair onderwijs niet, maar is er ook geen echte bachelor nodig. Ten tweede moet de kwalificatiekloof tus-sen secundair en hoger onderwijs overbrugd wor-den. Bepaalde groepen jongeren zetten immers de stap naar het hoger onderwijs wel, maar met zeer geringe slaagkansen. Een tussenniveau kan daarin soelaas bieden. Zij die bijvoorbeeld nu uitstromen uit de vierde graad bso verpleegkunde en dan aan een bachelor beginnen, slagen voor 73 percent van de stu-diepunten waarvoor ze zijn ingeschreven. Terwijl het gemiddelde in het hele hoger onderwijs slechts 61 per-cent bedraagt. Ten derde is een algemene doelstelling om de bestaande postsecundaire en beroepsgerichte opleidingen, zoals het zevende jaar tso (technisch secundair onderwijs), de vierde graad bso (beroeps-secundair onderwijs) en het (hoger onderwijs voor sociale promotie) hoop, te waarderen en duidelijk te positioneren op dat niveau.

Er moeten meer kansen op de arbeidsmarkt gecreëerd worden voor lerenden, werkenden en werkzoekenden door echt arbeidsmarktgerichte opleidingen in het leven te roepen. Die ontbrekende trede in de kwalifi-catieladder zou vorm krijgen door middel van korte

en flexibele trajecten. Hoger beroeps-onderwijs vormt met al die doelstellingen een belangrijk onderdeel van de tienkamp voor gelijke kansen, stelt de sprekerster.

Hoger beroeps-onderwijs is geen nieuw opleidings-niveau, vervolgt ze. Het Vlaamse niveau heeft daarin overigens geen inspraak, want dat wordt federaal bepaald. Het gaat om een veld van opleidingen met een aantal gemeenschappelijke kenmerken. De oplei-dingen volgen op het secundair onderwijs en vereisen een diploma van dat niveau. Ze zijn tevens arbeids-marktgericht en leiden tot kwalificaties van niveau 4 of 5 in de Vlaamse kwalificatiestructuur die dan weer geënt is op de Europese kwalificatiestructuur. Ten slotte zijn ze kort en bedraagt de studieomvang minimaal 60 en maximaal 120 studiepunten.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen hbo-oplei-dingen van niveau 4 en 5. Deze niveaus worden in het kwalificatiekader met eerder abstracte niveau-descriptoren omschreven. Niveau 4 gaat om 'auto-nome vakmensen' die zelfstandig een beroep kunnen uitoefenen. Opleidingen van niveau 4 leiden tot een certificaat hbo en omvatten 60 tot 90 studiepunten. Opleidingen van niveau 5 gaan een stapje hoger en leveren 'vakmensen die een groep kunnen aansturen'. Ze komen overeen met de 'short cycle' in het Euro-pese Bolognaproces op het vlak van hoger onderwijs. Ze worden afgesloten met een graduaatdiploma na een cyclus van 90 tot 120 ECTS-studiepunten (Euro-pean Credit Transfer System), zoals ze nu als reken-eenheid worden gebruikt.

Hbo-opleidingen worden daarnaast nog door andere karakteristieken gekenmerkt. Flexibiliteit is er daar één van. Dat kan gaan over de structuur van de oplei-ding, de instapmomenten, de mogelijkheid van tijde-lijke onderbreking, de manier waarop de opleiding wordt aangeboden of het ogenblik waarop. Om dat te realiseren zijn bepaalde maatregelen nodig. Zo moet het mogelijk zijn om deelcertificaten te behalen zodat samenhangende onderdelen gevalideerd worden. Ook moet worden nagedacht over een transparant EVC-en EVK-beleid (Eerder Verworven Competenties – Eerder Verworven Kwalificaties).

Ook transparantie is belangrijk. Voor de lerende moet het duidelijk zijn met welke vooropleiding hij kan instromen, via welke vervolgopleidingen er door-stroming mogelijk is en welke inspanningen de oplei-ding vergt om ze tot een goed einde te brengen.

Transparantie hangt nauw samen met samenwerking. Die is in eerste instantie belangrijk met de sectoren

op de arbeidsmarkt, om beroepscompetentieprofielen vast te leggen ten behoeve van de opleidingen en om werkplekleren te organiseren. Samenwerking met de diverse onderwijsniveaus is minimaal een vereiste om bruggen te leggen tussen die niveaus opdat de transparantie van leerwegen duidelijk zou kunnen worden afgesproken. Men wil ook graag het gezamenlijk aanbod stimuleren en, ten slotte, is er ook samenwerking met SYNTRA (Vlaams Agentschap voor Ondernemersvorming) en VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding) mogelijk. Ze zullen binnen het hbo onderdelen van opleidingen kunnen aanbieden die dan ook deelcertificaten opleveren.

Werkplekleren is een substantieel onderdeel van de hbo-opleiding.

Een aantal bestaande opleidingen zouden worden opgenomen in het hbo: de 4de graden bso, de 7de jaren tso, de 7de jaren kso (kunstsecundair onderwijs) als ze arbeidsmarktgericht zijn en alle opleidingen hosp die nu al in het decreet Volwassenenonderwijs hbo worden genoemd. De bestaande opleidingen blijven ingericht door de instellingen die ze ook nu aanbieden. Ze zullen wel door de commissie hbo onder de loep worden genomen om na te gaan of ze voldoen aan de eerder vermelde kenmerken van hbo. Als de opleidingen niet voldoen aan al die kenmerken, is er een omvormingsadvies mogelijk.

Voor de nieuwe opleidingen van niveau 4 wordt eraan gedacht ze te laten inrichten door instellingen voor secundair onderwijs of CVO's (Centrum voor volwassenenonderwijs). Niveau 5 zou dan een bevoegdheid voor CVO's en hogescholen worden. Voor de erkenning en het programma van de nieuwe opleidingen zal ook weer de commissie hbo oordelen op grond van dezelfde kenmerken. Daarbovenop zal voor de nieuwe opleidingen een duidelijke kwalificatiebehoefte op de arbeidsmarkt gemotiveerd moeten worden en er zal een beroepscompetentieprofiel van de SERV (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen) moeten zijn. Ook de macrodoelmatigheid van de aanbidding zal worden onderzocht. Dit houdt in dat de commissie hbo nagaat of die soort opleiding op die plaats nodig is en leefbaar zal zijn. Ook bij de nieuwe opleidingen is samenwerking van wezenlijk belang in de zin van samen nadenken over een curriculum of traject dat de verschillende niveaus bestrijkt. Bovendien moet ook daar het gemeenschappelijke aanbod worden aangemoedigd.

In de erkennings- en programmatieprocedure wordt nog een extra stap ingebouwd. Na de doorlichting van de commissie hbo, zal het totaalpakket nog door een onafhankelijke bijzondere commissie worden

afgewogen. Aan de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) zou worden gevraagd om die commissie op te richten. De drie betrokken onderwijsniveaus zullen erin vertegenwoordigd zijn: het secundair, het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs. Per jaar moeten zij oordelen over de rationaliteit van de programma's en bekijken of de verschillende onderwijsniveaus gelijke en rechtvaardige kansen krijgen. Dit lijkt de auteurs van de nota een noodzakelijke stap omdat de opleidingsverstrekkers dit zullen doen, elk met hun eigen financieringsregeling en personeelsbeleid. Dat loopt nu eenmaal niet gelijk en noopt dus tot een controle op de concurrentie.

Kwaliteitszorg is een ander bindend element in het hbo. Er worden een eigen systeem en procedure van kwaliteitszorg ontwikkeld, met aandacht voor kwaliteitszorg in het werkplekleren. Speciaal daartoe wordt een werkgroep aan het werk gezet waarin het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs, de pedagogische begeleidingsdiensten, de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) en de inspectie betrokken zijn. De concrete, praktische samenwerking van hbo op het vlak van personeel en financiering gebeurt volgens de regels en op het niveau van de inrichtende instellingen. Dat geldt ook voor het inschrijvingsgeld. Hbo-opleidingen die door instellingen voor secundair onderwijs worden ingericht, zijn gratis en de leerlingen ontvangen een schooltoelage. In het volwassenenonderwijs betalen leerlingen 1 euro per lestijd en maximaal 400 euro per jaar en worden bepaalde sociale categorieën vrijgesteld van inschrijvingsgeld. In het hoger onderwijs wordt het inschrijvingsbedrag van de bacheloropleiding gehanteerd en zal voor bepaalde inkomenscategorieën een verminderd inschrijvingstarief gelden.

Mevrouw Desmedt stelt dat men goed beseft dat er, om het hbo echt slagkracht te geven en toegankelijk te maken voor de jongeren die men wil aantrekken, op termijn studiefinanciering nodig zal zijn. Dat wordt als prioriteit vooropgesteld op het ogenblik dat er zich budgettaire nieuwe mogelijkheden aandienen. In de huidige meerjarenbegroting is het evenwel niet mogelijk, voegt ze nog toe.

Er wordt gewerkt aan adviezen over de nota, door de Vlor, de SERV en de VLHORA. De discussie woedt dus volop en de spreekster hoopt de adviezen te krijgen tegen eind november 2007. Er worden ook contacten gelegd met de vermelde organisaties om het kwaliteitszorgsysteem uit te tekenen.

Waar mogelijk worden de regelingen over hbo verankerd in andere decreten. Het eigenlijke decreet hbo zou in maart 2008 aan de Vlaamse Regering kunnen worden voorgelegd. Intussen worden wel proefpro-

jecten gelanceerd. Het gaat dan niet om echte proeftuinen of nieuwe opleidingen die al van start kunnen gaan. Van de opleidingsaanbieders wordt gevraagd om blauwdrukken voor een aantal nieuwe opleidingen te ontwikkelen, zodat ze kunnen leren hoe zo'n nieuwe hbo-opleiding praktisch vorm kan krijgen. De antwoorden op de reeds verstuurd brieven ter zake en de resultaten van de blauwdrukken worden verwacht in de loop van het voorjaar 2008. Het integrale proces moet leiden tot de invoering van het hbo in september 2009.

2. VRAGEN EN OPMERKINGEN VAN DE LEDEN

2.1. Tussenkomst van de heer Ludo Sannen

De heer *Ludo Sannen* stelt dat al de doelstellingen die bij hbo worden geformuleerd, al eerder aan de orde zijn gesteld in de commissie. Hij vindt het belangrijk dat het hbo als veld de opleidingen na het secundair onderwijs, die geen hogere opleiding zijn, kan bundelen als opleidingen die duidelijk aansluiten op de arbeidsmarkt.

In eerste instantie gaat het om een bundeling van opleidingen die al bestaan in het secundair onderwijs en het CVO. Het lid heeft het er nog altijd moeilijk mee dat er plots een mogelijkheid komt om hbo-opleidingen binnen de hogescholen uit te breiden. Wel is het volgens hem logisch dat nieuwe opleidingen hbo en zeker als het over niveau 5 gaat, niet zomaar in een CVO worden georganiseerd, los van elke samenwerking met hogescholen. Daar moet best een nauwe samenwerking met hogescholen totstandkomen, oppert hij, omdat het vooral gaat over mogelijke aansluiting op het hoger onderwijs en omdat de technische en wetenschappelijke input die hogescholen kunnen leveren dan belangrijk is. Als de hogescholen echter de bevoegdheid krijgen het zelf te organiseren, zonder dat ze verplicht zijn om het zelf aan te bieden, dan vreest de heer Sannen dat bepaalde opleidingen in CVO's zwaar in de verdrukking zullen komen. De positie van de CVO's wordt zo ook verzwakt.

Wat de opmerkingen over proefprojecten betreft, vreest hij dat ook daarmee een voorafname gebeurt op iets waarover nog moet worden gediscussieerd, namelijk of het goed is om de hogescholen autonoom hbo-opleidingen te laten organiseren, los van en zonder inbreng van de CVO's.

De heer Sannen heeft een technische vraag. Als hogescholen de mogelijkheid krijgen om opleidingen in te

richten, bestaat dan ook niet het risico dat voor de bachelors die niet geaccrediteerd worden, er bijna een automatisme zal ontstaan om zich aan te bieden als niveau 5? Hij haalt het voorbeeld van de informatica-sector aan. Daar is er een B1, er is een opleiding binnen de CVO's en er is een aanbod in de hogeschool waar de bachelor niet geaccrediteerd wordt enzovoort. Er mag geen wildgroei ontstaan in het aanbod, waarin dan later weer gesaneerd moet worden, stelt hij.

Bovendien vindt de heer Sannen dat men zich er ook voor moet hoeden om opleidingen te laten ontstaan waarvan men zich kan afvragen of ze nodig en wenselijk zijn. Vele jongeren hebben volgens het lid inderdaad nu al het idee dat ze dat zevende jaar moeten doen om volwaardiger tegenover de arbeidsmarkt te staan. Soms is dat ook goed, zegt hij, maar er zijn destijds ook zevende jaren gecreëerd waarbij men zich vragen heeft gesteld. De overheid moet in elk geval waken over de efficiëntie en de middelen.

– Antwoord van de minister

De minister stelt dat in de discussienota over het hoger beroepsonderwijs er uitdrukkelijk voor werd gekozen om instellingen van het secundair onderwijs, centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen een actieve rol te laten spelen in het hoger beroepsonderwijs. Met het hoger beroepsonderwijs wil men immers één coherent beleid voeren ten opzichte van die beroepsgerichte opleidingen die zich situeren na het secundair onderwijs, maar onder het bachelor-niveau. Indien jongeren en volwassenen echt kansen moeten krijgen om met succes een trap hoger op de onderwijsladder te klimmen, dan is een goede aansluiting met het secundair onderwijs enerzijds en een nauwe band met het hoger onderwijs anderzijds van cruciaal belang.

De discussienota kiest er bewust voor om een duidelijk onderscheid te maken tussen bestaande opleidingen die zullen opgenomen worden in het hoger beroepsonderwijs en nieuwe opleidingen.

Bestaande opleidingen zullen een zekere beschermde status genieten. Uiteraard zal voor alle bestaande opleidingen gekeken moeten worden of de kwalificaties waartoe ze leiden in niveau 4 of 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur passen, of er voldoende werkplekieren aan bod komen enzovoort. Maar deze opleidingen worden wel beschermd in die zin dat andere onderwijsniveaus geen toelating zullen krijgen om dezelfde opleiding in te richten. Concreet komt dit er dus op neer dat opleidingen hoger beroepsonderwijs

die momenteel in centra voor volwassenenonderwijs worden ingericht, niet zullen kunnen worden ingericht door hogescholen. Zelfs niet de opleidingen die van niveau 5 zouden blijken te zijn. Hetzelfde geldt voor opleidingen die ingericht worden door instellingen van het secundair onderwijs. Momenteel bieden hogescholen geen opleidingen aan die als bestaande opleidingen in het hoger beroepsonderwijs kunnen worden opgenomen.

Voor nieuwe opleidingen geldt dat hogescholen enkel opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 5 in de kwalificatiestructuur zullen kunnen inrichten. Dat hogescholen hiervoor bevoegdheid krijgen, spreekt eigenlijk voor zich. Opleidingen op niveau 5 situeren zich immers in het domein van de 'short cycle'-opleidingen op Europees niveau. In vele landen is dit zelfs een exclusieve bevoegdheid van het hoger onderwijs. De hogescholen hebben hier bij uitstek expertise in huis om dit soort opleidingen in te richten en kunnen uiteraard maximaal inspelen op het verzorgen van een vlotte overstap naar een professionele bachelor. Dit neemt niet weg dat ook centra voor volwassenenonderwijs dezelfde opleiding op niveau 5 zullen kunnen inrichten. Met hun flexibel aanbod en hun specifieke doelgroep zijn ook zij in een goede positie om deze opleidingen aan te bieden. Via het EVK-hosp project van de Vlor is gebleken dat het goed mogelijk is om in verkorte trajecten vanuit opleidingen in het volwassenenonderwijs te voorzien naar professionele bachelors. Een analysestramien om dit proces te vergemakkelijken werd trouwens in dit project opgesteld en met succes uitgetest.

Het hoger beroepsonderwijs biedt bovendien bij uitstek kansen voor samenwerking tussen instellingen van verschillende onderwijsniveaus. Dat wil de minister stimuleren. Dit komt er concreet op neer dat hogescholen die een nieuwe opleiding willen programmeren, minimaal moeten nadenken over hoe ze de brug slaan met bestaande opleidingen in CVO's. Bij de beoordeling van de aanvragen tot programmering van nieuwe opleidingen van niveau 5, zullen echter de dossiers waarbij CVO's en hogescholen in dezelfde regio echt een gezamenlijk aanbod voorstellen, de voorkeur krijgen van de commissie hbo.

Bovendien zal een bijzondere commissie, opgericht binnen de Vlor, jaarlijks het gehele pakket van nieuwe, door de commissie hbo goedgekeurde opleidingen in zijn geheel bekijken. In deze commissie zullen zowel het volwassenenonderwijs, het hoger onderwijs als het secundair onderwijs vertegenwoor-

digd zijn. Zij zullen waken over een eventuele concurrentiestrijd tussen de verschillende onderwijsniveaus en ervoor zorgen dat elk onderwijsniveau voldoende kansen krijgt om nieuwe opleidingen hbo in te richten.

Wat het risico betreft dat, als hogescholen de mogelijkheid krijgen om opleidingen in te richten, bachelors die niet geaccrediteerd worden, automatisch hbo-opleidingen van niveau 5 zullen worden, antwoordt de minister dat in de discussienota inderdaad melding wordt gemaakt van het feit dat niet-geaccrediteerde opleidingen uit het hoger onderwijs in het hbo zouden kunnen opgenomen worden. Dit zal echter niet automatisch gebeuren, stelt de minister. Een opleiding die haar accreditatie niet heeft behaald, zal immers onvermijdelijk belangrijke tekortkomingen vertonen. Een hogeschool zal wel de kans krijgen om deze opleiding, indien de tekortkomingen geremedieerd worden en indien ze aansluit bij niveau 5 van de kwalificatiestructuur, in te dienen voor programmering tot nieuwe opleiding hbo. Maar dan geldt hoe dan ook de programmeringsprocedure voor nieuwe hbo-opleidingen.

2.2. Tussenkomen van de heer Leo Pieters

De heer *Leo Pieters* benadrukt dat zijn fractie het concept van hbo op zichzelf goed vindt. Toch wil hij enkele kritische bedenkingen formuleren bij de praktische uitwerking. Bij de analyse zelf stelt hij zich geen vragen, maar wel bij het uitgangspunt voor de analyse. Hij stelt dat gelijkaardige benaderingen, door zijn fractie aangebracht, heel wat wenkbrauwen zouden doen fronsen, terwijl ze nu als gangbaar worden aangenomen.

Hij stelt de redenering van de minister niet te volgen wanneer hij ervan uitgaat dat, als jongeren uit het tso en bso niet slagen in het hoger onderwijs, er talent verloren gaat. Dat vindt het lid een aanfluiting van de waarde van die opleidingen.

Het algemene beeld van de kwaliteitsstructuur blijft vaag. Opleidingen worden volgens de nota duidelijk gepositioneerd, maar de haalbaarheid daarvan in de realiteit blijft een groot vraagteken. Of zijn het vooral voornemens waaraan concrete acties worden opgehangen?

Het baart Vlaams Belang tevens zorgen hoe het zit met de kwalificatie van die richtingen. Men vreest

dat er een inflatie zou kunnen ontstaan in de validiteit en de kwalificatie van de deelprojecten: dat het slechts titeltjes zouden zijn, vakbekwaamheidsbewijzen of certificaten die dan kwalitatief ledig blijken. De kwaliteit moet gegarandeerd zijn zodat de waarde van de opleidingen voor de arbeidsmarkt valabel is. Uiteindelijk is het de bedoeling de kans op inschakeling op de arbeidsmarkt te verhogen. Daar dienen ze voor.

Het feit dat een certificaat hbo altijd toegang zou geven tot het hoger onderwijs, staat voor het lid gelijk aan de homologatie van het diploma waardoor leerlingen uit het bso mogen doorstromen. Sluiten die twee wel op elkaar aan: bso-leerlingen en de realiteit? Daarover mag geen te groot optimisme heersen, stelt het lid. Voor de uitzonderingsgevallen die de sprong aankunnen, is het een mogelijkheid, natuurlijk, en die kan geboden worden via een jury of toelatingscommissie. Is het echter niet te misleidend om alle leerlingen uit het bso nu wijs te maken dat ze een bacheloropleiding aankunnen? De begeleiding van de leerling en de leerling centraal stellen is hierbij de beste optie. Dit mag geen desastreuze gevolgen hebben voor hen. De uitzondering moet mogelijk blijven.

De uitbouw van het hbo steunt opnieuw op een opdeling in modules en deelcertificaten. Hoewel de leerlingen die hiervan het meeste baat kunnen ondervinden inderdaad in het bso te vinden zijn, wil Vlaams Belang toch oproepen tot enige voorzichtigheid. Onderwijs in modules is in theorie zeer mooi, maar in de praktijk geen onverdeeld succes gebleken.

Inhoudelijke degelijkheid zou een fundamenteel kenmerk van de opleidingen moeten zijn zodat de werkgever op die kwalificatie kan steunen. De enige opgesomde kenmerken gaan over het ter wille zijn van de student, zoals het loslaten van het jaarsysteem en het leeftijdsgebonden leren. Ten eerste kent het indelen in modules een aantal nadelen waarvoor naar het volwassenenonderwijs wordt verwezen. Ten tweede mag het loslaten van een klassiek deugdelijk onderwijssysteem niet de soliditeit van een hogere beroepskwalificatie ondermijnen. Dat zou haaks staan op de doelstelling om die precies op te waarden.

Het verhaal van de elders verworven competenties komt ook weer bovendien. Dat is geen onoverkomelijk bezwaar, maar de vraag rijst wel of het mogelijk zal zijn dit op korte termijn in te voeren. Staat het

systeem al voldoende op punt of is er nog onderzoek nodig?

Dan is er nog het eeuwenoude probleem van het werkplekleren of de stageplaatsen. De bedrijven die al een kleinere marge hebben, moeten een werknemer met hogere anciënniteit aan het arbeidsproces onttrekken om ingeschakeld te worden in het begeleidingsproces van de leerling. Is dat hier ook het geval? Bovendien is de leerling waarin men investeert na korte tijd ook weer weg. Langere stages of vormen van invloeiing zouden in die zin al een drempel kunnen wegwerken, oppert de heer Pieters.

Het juridische kader is vreselijk ingewikkeld: hoger onderwijs, CVO's, secundair onderwijs. Het lid stelt dat zijn fractie vooral wil pleiten voor homogene bevoegdheidspakketten. Een aantal zaken blijven federaal beslist en het zou beter zijn dat Onderwijs in zijn geheel op het Vlaamse niveau kan worden behartigd om indien nodig de juiste beslissingen te kunnen nemen.

Ook de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven mag niet worden miskend, want daar kent men het best de nodige competenties. Men had het over leren en werken. De heer Pieters stelt voor dit om te keren in werken en leren. Een leerling krijgt competenties mee om ze dan elders toe te passen. In de bedrijfs wereld gebeurt de werving op grond van reeds verworven basiscompetenties, stelt het lid. Die kunnen dan vanuit de nog te ontwikkelen arbeidscompetenties groeien. Waar worden echter de nodige besparingen gerealiseerd? In de personeelsafdelingen, omdat men dan minder aandacht moet besteden aan de werknemers. Voor hogere kaderfuncties schakelt men selectiebureaus in, want voor dat niveau is dat financieel haalbaar. Voor mensen in het lagere kader, waar sprake kan zijn van leidinggeven aan een kleine groep, is er echter meestal geen marge om dat ook zo te doen. Om daarin te werken zal men zijn competenties dus moeten bewijzen. In de zakenwereld treedt dan het paraplusysteem in werking: als blijkt dat iemand niet vakbekwaam genoeg blijkt voor de functie waarvoor hij werd geselecteerd, krijgt degene die de selectie heeft gedaan, de hamer op de kop. De verantwoordelijkheid voor de selectie en de competenties moet bij de bedrijven zelf liggen, beklemtoont de heer Pieters, zodat ze hun selectie daarop kunnen baseren om dan later de competenties in het systeem zoals het voorligt te laten bijleren. De middenstandsopleidingen worden anders georganiseerd. Misschien kan via de zakenwereld wel een opleidingssysteem

worden uitgebouwd, met ondersteuning van het onderwijs, uiteraard.

– Antwoord van de minister

Wat de haalbaarheid van de kwalificatiestructuur en de waarde en kwaliteit van kwalificaties en certificaten betreft, stelt de minister het volgende. Ten eerste is het van belang een onderscheid te maken tussen kwalificaties en certificaten of studiebewijzen. Kwalificaties in het kader van hoger beroepsonderwijs betekenen kwalificaties zoals ze gecreëerd zullen worden in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Het gaat hier eigenlijk om een beschrijving van een beroep (in het geval van beroepsgerichte kwalificaties) in termen van competenties. Kwalificaties zullen officieel erkend worden en ingeschaald worden in het kwalificatieraamwerk. Opleidingen kunnen leiden tot een of meerdere kwalificaties. Verschillende opleidingen kunnen leiden tot eenzelfde kwalificatie. Zo kan men via de VDAB een studiebewijs verwerven dat toegang geeft tot de kwalificatie 'lasser'. Het is eveneens mogelijk dat men dit via een 3de graad bso haalt. Kwalificaties zijn dus niet hetzelfde als studiebewijzen of certificaten. Meerdere studiebewijzen verwijzen naar dezelfde kwalificatie. Met de kwalificatiestructuur wordt net gepoogd om al deze verschillende studiebewijzen op een overzichtelijke manier in eenzelfde kader te brengen. De werkzaamheden in verband met de kwalificatiestructuur lopen parallel met deze rond hbo. In elk geval is het de bedoeling het decreet op de kwalificatiestructuur ingevoerd te hebben voordat het decreet hbo in werking treedt: voor de kwalificatiestructuur wordt januari 2009 vooropgesteld, en voor het decreet hbo september 2009.

Ten tweede is de vrees voor een inflatie van certificaten en titels ongegrond, stelt de minister. Er wordt integendeel duidelijkheid geschapen. Momenteel zijn er getuigschriften 7de specialisatiejaar tso, een getuigschrift 4de graad bso, getuigschriften in het volwassenenonderwijs. Voor veel van deze studiebewijzen is op dit moment het civiele effect zowel op de arbeidsmarkt als in het onderwijs onduidelijk. Hbo zal daarin verandering brengen. Het hoger beroepsonderwijs onderscheidt twee soorten studiebewijzen met civiel effect op de arbeidsmarkt en in onderwijs: het certificaat hbo voor opleidingen die leiden tot kwalificaties van niveau 4 in het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het graduaatdiploma voor opleidingen die leiden tot kwalificaties van niveau 5 in het Vlaamse kwalificatieraamwerk.

De minister acht het mogelijk dat de bedenking van de heer Pieters eerder te maken had met de mogelijkheid die binnen hbo zou worden voorzien om deel-

certificaten uit te reiken voor zinvolle gehelen van verworven competenties, die ook civiel effect hebben in onderwijs en op de arbeidsmarkt. Dan klopt het dat de concrete modaliteiten hiervan nog niet helemaal duidelijk zijn. Het zal zeker moeten worden uitgeklaard in samenhang met het dossier kwalificatiestructuur, vermits deze mogelijkheid essentieel is om flexibiliteit binnen hbo te kunnen vormgeven.

Op de vraag van de heer Pieters of het niet misleidend is aan leerlingen uit het bso te zeggen dat ze kunnen overgaan naar een bacheloropleiding, antwoordt de minister dat er in de discussienota hbo niet wordt gezegd dat leerlingen uit het bso probleemloos kunnen doorstromen naar een bachelor. Wel wordt gezegd dat een certificaat hbo – niveau 4 dus – toegang moet geven tot de professionele bachelor. Misschien vraagt het lid zich af of dat dan wel volstaat?

Dat een overgang van niveau 4 naar een bachelor niet evident is en moeilijker is dan wanneer men van een opleiding van niveau 5 (bijvoorbeeld verpleegkunde) naar een bacheloropleiding stapt, spreekt voor zich. Men moet immers een trede overslaan op de onderwijsladder. Maar de toegang ontzeggen tot het hoger onderwijs lijkt zeker geen oplossing voor deze problematiek. Wél het bieden van een duidelijk perspectief naar een opleiding van niveau 5 zodat men volgens de eigen capaciteiten een hogere kwalificatie kan behalen. Dit is een van de doelstellingen van het hbo. In de discussienota hbo wordt voornamelijk benadrukt dat vanuit niveau 5 verkorte trajecten mogelijk moeten worden gemaakt naar aansluitende bacheloropleidingen. Dat zo'n verkorte trajecten niet mogelijk zijn vanuit niveau 4 naar een bacheloropleiding is logisch. De minister geeft toe dat in de nota te weinig wordt belicht dat vanuit niveau 4 wél verkorte trajecten mogelijk moeten worden gemaakt naar niveau 5 zodat met een beperkte inspanning een hogere kwalificatie behaald kan worden.

In verband met de mogelijke nadelen van modulair onderwijs, onderstreept de minister dat in de discussienota hbo niet gekozen wordt voor een veralgemening van het modulair onderwijs. Het modulair onderwijs werd vooralsnog enkel geïmplementeerd voor het volwassenenonderwijs en de 4de graad bso, stelt hij. Deze werkwijze, die bovendien haar waarde heeft bewezen en een enorme troef heeft op het vlak van transparantie, zal aangehouden blijven in het volwassenenonderwijs en de bestaande opleidingen van de 4de graad bso.

De andere bestaande opleidingen (7de tso) en nieuwe opleidingen (dus ook in hogescholen) zullen niet verplicht worden in het modulaire systeem in te stap-

pen. De administratie werkt momenteel uit welke minimale voorwaarden voor een flexibel aanbod in het hbo dan wel moeten gelden. Er zal dus worden bepaald waaraan alle opleidingen minimaal moeten voldoen qua flexibiliteit.

De minister herhaalt nogmaals dat er naar een flexibilisering van opleidingen wordt gestreefd, en niet naar een algemene modularisering, waarbij zeker steeds voldoende de eigenheid van de verschillende onderwijsniveaus overeind zal blijven.

Het systeem van elders verworven competenties staat nog niet overal helemaal op punt, meldt de minister. Wel zullen voor het hbo zeker lessen kunnen worden getrokken uit de ervaringen die het hoger onderwijs nu reeds een aantal jaren heeft opgebouwd.

De heer Pieters maakte tot slot de bedenking of bedrijven voldoende zullen investeren in het werkplekleren. De minister is van mening dat in beroepsopleidingen het opdoen van ervaring op de werkplek cruciaal is. Het gaat hier niet enkel over het opdoen van praktijkervaring maar om het geconfronteerd worden met de reële situatie van een werkplek, legt de minister uit. Werkplekleren maakt nu reeds in de meeste beroepsopleidingen integraal deel uit van het curriculum. Men botst inderdaad op een aantal uitdagingen: het is niet eenvoudig om voldoende stageplaatsen te vinden, het is evenmin een sinecure om de kwaliteit van elke werkplek even sterk te garanderen. Daarom werkt men aan een kwaliteitskader voor werkplekleren.

Werkplekleren vraagt een investering zowel van de onderwijsinstelling als van de werkgevers. Nieuwe hbo-opleidingen zullen evenwel enkel ingericht kunnen worden indien er expliciet vraag is van de sector naar een opleiding. Gezien een sector duidelijk de nood aan een opleiding in het hoger beroepsonderwijs aantoonde, zal een investering van de sectoren in het creëren van stageplaatsen niet onlogisch zijn. Meer nog, indien een sector nood heeft aan bepaalde opgeleiden, is het creëren van stageplaatsen een uitgelezen manier om nieuwe werknemers te recruterend. Werkgevers zullen van bij de start van het uittekenen van nieuwe opleidingen nauw betrokken worden bij het vormgeven van werkplekleren. Engagements van onderwijsverstrekkers en van sectoren zullen hierdoor van bij het begin duidelijk gesteld worden.

2.3. Tussenkoms van mevrouw Stern Demeulenaere

Mevrouw *Stern Demeulenaere* verklaart dat Open Vld de idee van hoger beroepsonderwijs op zichzelf

mooi en nobel vindt. Dit moet worden doorgezet, zij het niet zonder een voorafgaande evaluatie van het secundair onderwijs inzake aanbod en finaliteit, stelt ze. Een degelijk beroepsonderwijs moet daarop stoeien.

Een eerste zorg is of de opstap in de samenwerking met de hogescholen niet te groot zal zijn. Als ze om een bijkomend attest te halen van instelling moeten veranderen, zullen volgens haar veel leerlingen afhaken.

Een fundamentele vraag is ook hoe dit allemaal gefinancierd zal worden. Zijn daarvoor dan specifieke middelen voorzien of zal er met verschuiving van middelen moeten worden gewerkt?

Ook het juridische kader doet vragen rijzen. Is het, na de Bologna-hervorming, wel mogelijk om dit hoger onderwijs te noemen? Er is blijkbaar een stelling die zegt dat men enkel een attest hoger onderwijs kan uitreiken na het afronden van een cyclus van 120 studiepunten. In dit geval doet men dat al vanaf 60 studiepunten. Kan dit juridisch kloppen? Er is al een aanvechting geweest voor het Grondwettelijk Hof, voegt het lid er nog aan toe.

Ook met de naamgeving wringt het schoentje, stelt mevrouw Demeulenaere. Hbo is een term die ook de noorderburen, de Nederlanders, gebruiken voor hoger onderwijs. Naamsverwarring op Europees niveau moet te allen prijze worden voorkomen.

Mevrouw Demeulenaere vindt nergens terug waar iemand beroep zou kunnen aantekenen als hij niet akkoord zou gaan bij het samenvoegen van bepaalde richtingen.

Er zou ook iets moeten worden ingeschreven over periodieke evaluaties van de richtingen. Het lid vraagt zich af of het niet zinvol zou zijn om een inventaris op te stellen van alle aangeboden opleidingen, waar ze gevolgd kunnen worden en wat de vestigingsplaatsen zijn. Dat loopt dan analoog met wat gebeurt in het hoger onderwijs.

Er wordt ook verwezen naar beroepscompetentieprofielen, stelt ze nog. Door wie zullen die worden uitgeschreven? Ze vernam dat vooraleer dit kan, er eerst een beroepsprofiel moet worden opgesteld. Dat zou dan door de respectieve sectoren moeten gebeuren, stelt het lid. Hoe zal de minister die daartoe aansporen?

Ze refereert vervolgens aan wat mevrouw Desmedt zei over de commissie die over het aanbod van

nieuwe opleidingen zal beslissen. Die zou binnen de Vlor worden opgericht. Dat ziet Open Vld liever meteen op het niveau van de Vlaamse Regering en niet zozeer in handen van de vragende partij. Ze stelt dat dit ook macro-economisch kan worden beschouwd. De vragende partij moet hierin niet zoveel beslissingsrecht krijgen.

Het wordt volgens het lid ook een zware taak om een degelijke inspectie uit te bouwen. Toch is het een primaire vereiste dat die inspectie gebeurt door mensen uit het werkveld. Dat gebeurt ook al in Groot-Brittannië, stelt het lid, en beroepstechnisch gezien is dat de enige correcte mogelijkheid om over praktische competenties te oordelen.

Wordt ook in schakelprogramma's voorzien? Er kan immers ook instroom zijn vanuit het aso. Die leerlingen zijn helemaal niet technisch gericht, maar kunnen wel de overstap maken.

Ten slotte veronderstelt mevrouw Demeulenaere dat met de nieuwe richtingen die ontstaan, er ook oude zullen gaan. Wat met de uitdovende richtingen? Wordt dat jaarlijks of tweejaarlijks bekeken? Dat moet duidelijk zijn.

– Antwoord van de minister

De *minister* vraagt waar het lid op doelt met de vaststelling dat, als studenten om een bijkomend attest te halen van instelling moeten veranderen, velen onder hen zullen afhaken. De rol van hogescholen binnen hbo is het inrichten van nieuwe opleidingen van niveau 5, alleen of – liefst – via gezamenlijk aanbod met een of meerdere CVO's. In dat laatste geval zijn de betrokken instellingen samen verantwoordelijk voor het wegwerken van eventuele drempels. De minister vermoedt overigens dat dit weinig problemen zal stellen. Beide bieden immers een deel aan van een opleiding die leidt tot eenzelfde studiebewijs. In het eerste geval, waarin een student overgaat van een opleiding op niveau 4, bijvoorbeeld in een secundaire school, naar een opleiding van niveau 5 in een hogeschool, moet er uiteraard van instelling worden veranderd. Hbo zal volgens de minister ook eerder de bestaande kloof tussen secundair en hoger onderwijs verkleinen, vermits inrichters van nieuwe hbo-opleidingen hoe dan ook zullen moeten aantonen dat er bij het uittekenen van het hbo-traject werd samengewerkt met de lagere en hogere onderwijsniveaus.

Wat de financiering betreft, zegt de minister dat dit nieuwe beleidsinitiatief rond hbo wordt beschouwd als een belangrijke en noodzakelijke onderwijsver-

nieuwing die zal worden opgestart zonder een substantiële financiële injectie. Daarmee bedoelt de minister dat nieuwe opleidingen in het hbo vanuit de eigen en bestaande financieringssystemen van de CVO's, de secundaire scholen en de hogescholen zullen moeten komen. Deze financieringssystemen laten dit ook toe. Voor het secundair onderwijs zouden de 7de jaren tso en de 4de graad bso mee worden opgenomen in het nieuwe financieringssysteem voor het secundair onderwijs. Aan personeelsstatuten wordt niets gewijzigd.

De gekozen werkwijze – dus ook binnen het huidige budgettaire kader – vindt haar oorsprong in het feit dat men ervan uitgaat dat de tijd meer dan rijp is om deze onderwijsvernieuwing in te voeren. Streven naar een eengemaakt financieringssysteem en personeelsstatuut zou nog vele jaren kunnen in beslag nemen en dan is het onmogelijk in te spelen op de prangende vragen naar meer duidelijkheid voor postsecundaire opleidingen onder het bachelorniveau en naar mogelijkheden om nieuwe beroepsopleidingen op te starten.

Of het na de Bologna-hervorming juridisch wel mogelijk is om dit 'hoger onderwijs' te noemen, antwoordt de minister dat de juridische uitdagingen grondig zijn bestudeerd. Minister Vandenbroucke stelt dat het lid verwijst naar de federale bevoegdheid inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's. Het gaat hier over een bevoegdheid over de grote indelingen van het onderwijs in niveaus, leidend tot de uitreiking van diploma's en eindgetuigschriften, alsook de minimale globale duur die aan elk van deze niveaus moet worden besteed. Zoals in de discussienota wordt beschreven, kan hoger beroeps-onderwijs geen apart onderwijsniveau worden. Opleidingen van niveau 4 zullen dan ook federaal worden ondergebracht in het secundair onderwijs, opleidingen van niveau 5 in het hoger onderwijs. Deze verdeling gebeurt op basis van inhoudelijke gronden die in de discussienota omstandig worden uitgelegd.

Juridisch gezien is er een uitdaging voor de opleidingen van niveau 5 die tot het hoger onderwijs zouden worden gerekend, bevestigt de minister. Voor de omschrijving van de minimale globale duur verwijst het Grondwettelijk Hof naar de parlementaire voorbereiding bij de herziening van de Grondwet: de minimale globale duur wordt omschreven als de resultante van het aantal studiejaren, het aantal weken per jaar en het aantal uren per week. De duur kan worden uitgedrukt in een totaal aantal uren of kredietpunten en eventueel in een aantal minimum-jaren. Minimaal betekent dit dat elke gemeenschap

wel hogere eisen mag stellen, maar niet beneden de federaal vastgelegde drempel mag zakken.

Voor het onderwijs aan hogescholen bepaalde artikel 2, derde, vierde en vijfde lid, van de wet van 7 juli 1970 betreffende de algemene structuur van het hoger onderwijs, dat het hoger onderwijs van het korte type uit één cyclus van ten minste twee jaar bestaat en het lange type uit twee cycli van twee jaar. Door artikel IV.1, 2°, van het aanvullingsdecreet van 19 maart 2004¹ werden die bepalingen opgeheven, behalve in zoverre ze voorschrijven dat: a) de studiën binnen de opleidingsvormen van het korte type van het hoger onderwijs ten minste twee jaar bedragen; b) de studiën binnen de opleidingsvormen van het lange type van het hoger onderwijs ten minste vier jaar bedragen. Er stelde zich hier dus een probleem voor de driejarige academische bacheloropleidingen in universiteiten waar men volgens de wet van 1970 en het aanvullingsdecreet in principe maar een einddiploma mag uitreiken na vier jaar in plaats van na drie jaar. Dit is waarschijnlijk het arrest van het Grondwettelijk Hof van 23 februari 2005 waarnaar mevrouw Demeulenaere verwijst, oppert de minister. Het arrest van het Grondwettelijk Hof laat uitschijnen dat het opportuun zou zijn om de wet van 1970 te wijzigen door voor de studieomvang niet meer in jaren te spreken maar in studiepunten. Naar aanleiding van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof werden initiatieven ondernomen vanuit de administratie Onderwijs tot aanpassing van de federale wetgeving, maar tot nu toe zonder resultaat. Diploma's voor academische bachelors, opleidingen die volgens de federale wetgeving dus eigenlijk te kort zijn, worden nog steeds uitgereikt.

Men kan een analoge redenering opbouwen voor hbo van niveau 5, licht minister Vandenbroucke toe. Deze opleidingen zullen in hogescholen georganiseerd worden en hebben als hoofddoel het uitstromen naar de arbeidsmarkt en als aanvullende doelstelling het doorstromen naar het hoger onderwijs. In zoverre de opleidingen hoger beroepsonderwijs als doelstelling het doorstromen naar het hoger onderwijs hebben, leiden zij niet tot het instellen van een bijkomend

niveau van het hoger onderwijs, noch tot het uitreiken van einddiploma's en zijn zij in overeenstemming met de federale wetgeving. De opleidingen hoger beroepsonderwijs hebben echter in de eerste plaats een finaliteit van uitstroming naar de arbeidsmarkt. In principe mogen zij er niet toe leiden dat einddiploma's worden uitgereikt na het doorlopen van een opleiding die korter is dan de door de federale wetgever bepaalde minimumduur, met name twee jaar voor studiën binnen de opleidingsvormen van het korte type van het hoger onderwijs. Voor opleidingen van niveau 5 houdt men een studieomvang van minimum 90 tot maximum 120 studiepunten voor ogen. Voor opleidingen van 90 studiepunten zakt men dus onder de opgelegde minimumduur. Dit impliceert een erkenning van het feit dat voor niveau 5 niet voldaan wordt aan de minimale studieduur voor hogescholen, maar het is duidelijk geen nieuwe problematiek. De minister ziet zich, net zoals voor de problematiek van de academische bachelors, hierbij gesteund door de uitspraak van het Grondwettelijk Hof en kiest ervoor om de studieomvang niet in jaren uit te drukken, maar wel in studiepunten.

Wat de benaming hbo betreft en de mogelijke verwarring met de bachelors in Nederland, stelt de minister dat hij dit ook een probleem vindt, maar dat er geen betere benaming werd gevonden. Hij stelt dat elke goede suggestie welkom is, waarop de heer *Ludo Sannen* voorstelt om van 'tertiair onderwijs' te spreken. Het komt na het secundair onderwijs en verwijst niet naar onderwijs in hogeschool of universiteit zoals de naamgeving nu wel doet, zegt hij.

De *minister* zegt dat er verwarring mogelijk is. Het hbo in Nederland leidt tot een bachelor. In Nederland is het dus hoger onderwijs in de strikte zin van het woord. In Vlaanderen zijn het opleidingen onder het bachelorniveau, leidend tot een graduaatsdiploma of certificaat hbo.

In het kader van het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs is lang gezocht naar een juiste benaming en uiteindelijk werd geoordeeld dat de term 'hoger beroepsonderwijs' het beste weergeeft waarover het gaat, namelijk onderwijs dat volgt op het secundair onderwijs en dat beroepsgericht is.

Oorspronkelijk was in de beleidsnota sprake van tertiair onderwijs, de term die ook de heer Sannen suggereert. Ook dit zorgde echter voor verwarring omdat deze term in de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) en ook in Europa gangbaar is om alles wat na het secundair

¹ Decreet van 19 maart 2004 betreffende de rechtspositieregeling van de student, de medezeggenschap in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

onderwijs komt aan te duiden, dus inclusief het hoger onderwijs. Ten slotte is ook de term ‘hoger professioneel onderwijs’ overwogen. Deze benaming kon volgens de minister niet omdat deze in het decreet hoger onderwijs werd opgenomen voor de professionele bachelor.

Ook uit andere hoeken kreeg de minister reeds de reactie dat de term ‘beroepsonderwijs’ negatieve associaties oproept met het beroepsonderwijs in het secundair onderwijs. Hij wil het eerder omgekeerd bekijken en de invoering van het hbo aangrijpen om net een opwaardering van het beroepssecundair onderwijs te realiseren.

De minister gaat ervan uit dat de mogelijke verwar- ring met het hbo in Nederland slechts tijdelijk zal zijn. Eens de Europese kwalificatiestructuur in alle lidstaten ingeburgerd is, en het denken in termen van kwalificatieniveaus de norm wordt bij internationale vergelijkingen, zal het probleem vanzelf opgelost raken, stelt hij. Duidelijkheid scheppen in dit soort discussie is alleszins een van de bedoelingen van de Europese kwalificatiestructuur. Toch geeft de minis- ter aan dat goede suggesties nog steeds welkom zijn. Binnenkort komt deze kwestie trouwens ook ter sprake in een gesprek met de heer Doekle Terpstra, voorzitter van de Nederlandse hbo-raad. Minister Vandenbroucke heeft zich voorgenomen om in dat gesprek uit te gaan van de argumenten die zonet zijn opgesomd.

Op de suggestie van mevrouw Demeulenaere om iets in te schrijven over de periodieke evaluatie van rich- tingen, antwoordt de minister dat dit deel zal uitma- ken van de kwaliteitszorg van het hbo.

Een andere suggestie betreft het opstellen van een inventaris van alle aangeboden opleidingen, analoog met het hoger onderwijs. De minister bevestigt dat zal worden nagegaan of het wenselijk is om het hbo mee op te nemen in het hogeronderwijsregister. Er is niet meteen de neiging om specifiek voor het hbo nog een ander register aan te leggen omdat in het hoger onderwijs al een goed instrument ter beschikking staat.

Wat de beroepscompetentieprofielen betreft, is het de SERV die instaat voor het aanmaken ervan. Vanzelf- sprekend zijn de sectoren er sterk bij betrokken. Deze beroepscompetentieprofielen zullen de basis vormen voor de beroepsgerichte kwalificaties in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Het uitgangspunt, dat er een

beroepscompetentieprofiel moet zijn om met een nieuwe hbo-opleiding te kunnen starten, is volgens de minister voor de sectoren die deze opleidingen wensen een sterk argument om dan ook actief mee te werken aan de opmaak van het profiel.

Mevrouw Demeulenaere concludeerde dat een com- missie binnen de Vlor zal beslissen over het aanbod van nieuwe opleidingen, en niet de Vlaamse Rege- ring. Dit is volgens de minister een misverstand: het zal steeds de Vlaamse Regering zijn die uiteindelijk beslist over erkennings- en programmatieaanvragen voor hbo. Er zal een commissie hbo ingesteld wor- den die als taak heeft om de Vlaamse Regering hier- bij te adviseren. De commissie hbo zal verschillende taken hebben met bijhorende procedures. Enerzijds zal deze commissie instaan voor de erkenning en pro- grammatie van het bestaande aanbod. De commissie zal voor deze opleidingen nagaan of de opleidingen voldoen aan de erkenningsvoorwaarden van arbeids- marktgerichtheid, studieomvang en afstemming op kwalificaties van niveau 4 en 5 en programmatievoor- waarden van flexibiliteit, transparantie en werkple- kleren. Bestaande opleidingen die de vooropgestelde studieomvang momenteel overschrijden, kunnen een aanvraag tot uitzondering indienen.

Ten tweede zal de commissie als taak hebben advies uit te brengen rond programmatie van erkende bestaande opleidingen maar die door instellingen ingericht worden van hetzelfde onderwijsniveau die de opleiding voorheen nog niet inrichtten. Zo kan een CVO bijvoorbeeld een aanvraag tot programma- tie indienen voor de modulaire opleiding boekhou- den indien ze deze nog niet voorheen inrichtte maar nu wel wenst in te richten. Voor deze taak zal de com- missie voornamelijk kijken naar de macrodoelmatig- heid van de opleiding.

Ten slotte zal de commissie hbo een belangrijke taak hebben in het adviseren bij aanvragen tot erkenning van een nieuwe opleiding als hbo en programmatie van nieuwe opleidingen. Zoals de discussienota dui- delijk stelt, zullen voor deze opleidingen strengere eisen gesteld worden, oppert de minister. Zo kan bijvoorbeeld niet afgeweken worden van de vastge- legde studieomvang en moet een duidelijke nood op de arbeidsmarkt aan deze opleiding aangetoond wor- den.

Nadat de commissie hbo de nieuwe opleidingen heeft geadviseerd, worden alle nieuwe opleidingen die een

positief advies van deze commissie gekregen hebben, als geheel bekeken door een bijzondere commissie die wel binnen de Vlor zal worden opgericht. Deze bijzondere commissie spreekt zich enkel uit over het geheel van de nieuwe opleidingen en kijkt of alle onderwijsniveaus evenwaardige kansen gekregen hebben tot het inrichten van nieuwe opleidingen. De bijzondere commissie spreekt zich niet uit over de programmering van één bepaalde opleiding.

Wat de inspectie van het hbo betreft door mensen uit het werkveld, stelt de minister dat het betrekken van de actoren uit de arbeidsmarkt bij het kwaliteitszorgsysteem van hbo een evidentie is, gezien de aard van de opleidingen. Mensen uit het veld zullen bovendien bij veel meer dan enkel bij de kwaliteitszorg betrokken worden. Ten eerste zal het beroepscompetentieprofiel waartoe de opleiding opleidt mee worden opgesteld door de sectoren. Ten tweede zullen sectoren geconsulteerd moeten worden bij de vormgeving van het curriculum en dan op de eerste plaats uiteraard bij de vormgeving van het werkplekleren, zodat duidelijke afspraken kunnen worden gemaakt met betrekking tot het aantal stageplaatsen, de kwaliteit ervan en de investering die beide kanten zullen moeten maken.

Op de vraag of er schakelprogramma's worden voorzien voor jongeren uit het aso, antwoordt de minister dat in het secundair onderwijs men vlot kan overstappen van het aso naar het tso tot en met de 3de graad. Een school kan tot en met het eerste leerjaar van de 3de graad uren-leraar inzetten om inhaallessen te organiseren. Deze zijn echter niet verplicht en worden maar uitzonderlijk georganiseerd. In het hoger onderwijs organiseren sommige instellingen ook voorbereidende cursussen, bijvoorbeeld zomercursussen wiskunde of Grieks. Dit doen ze met hun eigen werkmiddelen, en het is verder niet gereguleerd. In het volwassenenonderwijs gebeurt dit niet. Daar gaat men ervan uit dat het secundair volwassenenonderwijs voorbereidt op het hbo.

In principe moet het voor de minister mogelijk zijn dat jongeren uit het aso kunnen instappen in een opleiding hbo en dat de inrichters van de opleidingen hbo het initiatief kunnen nemen om deze instromers goed voor te bereiden. De precieze manier waarop dat wordt georganiseerd, zal verschillen naargelang van opleidingsniveau. De minister stelt dat het in elk geval een interessante vraag is waarover nog verder moet worden nagedacht.

Tot slot erkent de minister het belang van de vraag wat er met uitdovende richtingen gebeurt en met welke frequentie dit zal worden bekeken. Indien

bestaande opleidingen niet voldoen aan de belangrijkste criteria voor programmering en dus een negatief advies krijgen van de commissie hbo zullen de opleidingen uitdoven. Met welke frequentie dit gecontroleerd zal worden, moet nog worden uitgemakt. Uiteraard zal er voor deze opleidingen een uitdovingspad uitgetekend worden, stelt hij.

2.4. Tussenkoms van mevrouw Kathleen Helsen

Mevrouw *Kathleen Helsen* spreekt de steun uit van de CD&V-fractie voor de nota, maar heeft toch nog enkele opmerkingen.

Ten eerste vindt CD&V het belangrijk dat het secundair onderwijs zich in de toekomst profileert als een onderwijsniveau dat blijft opleiden tot bepaalde beroepen. Leerlingen mogen niet het gevoel krijgen dat een kwalificatie van het secundair onderwijs een kwalificatie oplevert die onvoldoende is om op de arbeidsmarkt terecht te komen. Steeds meer volgen leerlingen een zevende jaar omdat dit hen sterker maakt bij het intreden op die arbeidsmarkt, zegt het lid. Dat is positief maar het mag niet tot gevolg hebben dat wie de stap niet zet, het gevoel krijgt minderwaardig te zijn. Het volgen van een zevende jaar, of hoe het ook zal worden genoemd, mag niet als intrinsieke voorwaarde worden gezien om op de arbeidsmarkt aan de bak te komen.

Het blijft ook belangrijk dat werkgevers zich verantwoordelijk voelen voor de opleiding, vorming en scholing van mensen die ze in dienst hebben. Als er nieuwe opleidingen kunnen worden ingericht, is het volgens mevrouw Helsen mogelijk dat vanuit bepaalde bedrijven de vraag wordt gesteld om zeer specifieke opleidingen van bijvoorbeeld één jaar in te richten. Die moeten dan tegemoetkomen aan een vorming die tot dan door de bedrijven zelf werd verzorgd. Is het de bedoeling om die ruimte te scheppen? Persoonlijk vindt ze dat de werkgevers een rol moeten blijven spelen in het aanreiken van vorming en scholing. Richtingen in het hoger beroepsonderwijs mogen dus niet te specialistisch zijn of gericht op inzetbaarheid binnen één bedrijf. Ze moeten leiden tot een ruime inschakeling in brede sectoren. Daar moet men volgens het lid voor de nieuwe opleidingen goed op toezien.

Met betrekking tot de voorstellen, acht de CD&V-fractie het zeer belangrijk dat er een grote transparantie komt in wat de leerlingen mogen verwachten van het hbo. De overstap naar het hoger onderwijs is niet vanzelfsprekend en er mag ook geen watervalstelsel in het leven worden geroepen voor wie mislukt

in het hoger onderwijs. Er moet vervolgens ook een goede afstemming gebeuren tussen de verschillende opleidingen die al worden aangeboden wat betreft inschrijvingsgelden, studietoelagen en dies meer. Dat kan een effect hebben op de kansen van bepaalde mensen. Er mogen zo ook geen al te grote verschillen ontstaan van regio tot regio qua aard van opleiding of financiële regelingen.

Bij het voorstel om de titel van graduaat uit te reiken, rijst voor mevrouw Helsen de vraag of dat geen gevolgen zal hebben voor de tot vandaag gehanteerde graduaattitels. Het gaat dan om meer dan louter een goede naamgeving, maar tevens om de gevolgen die daaraan verbonden kunnen zijn.

– Antwoord van de minister

Wat de opmerking betreft dat het belangrijk is om erover te waken dat de invoering van het hbo geen devaluatie van de secundaire beroepsopleidingen teweeg zal brengen, antwoordt de *minister* dat het niet de bedoeling is om met het hbo de kwalificaties die kunnen worden behaald in het secundair beroeps-onderwijs te devalueren op de arbeidsmarkt. Zoveel mogelijk jongeren moeten zo hoog mogelijk op de onderwijsladder geraken. Dat impliceert dat alle sporten ervan zeer stevig moeten zijn, stelt minister Vandenbroucke. Tegelijk met de invoering van het hbo zal men uiteraard over de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van de beroepsopleiding binnen tso, bso en dbso (deeltijds beroepssecundair onderwijs) blijven waken. Het streven is om ook alle beroepsopleidingen in het secundair onderwijs af te stemmen op beroepscompetentieprofielen die moeten aangeven of garanderen dat een beroepsopleiding ook op het juiste niveau gebeurt. Diverse bijkomende initiatieven (zoals de voorstellen uit de competentieagenda, maar vooral ook de geplande blauwdruk voor een vernieuwd secundair onderwijs, die in de komende legislatuur moet uitlopen op een omvattend niveau-decreet so (secundair onderwijs) moeten eveneens tot deze kwaliteit bijdragen.

Op de vraag of het de bedoeling is om binnen hbo ook de ruimte te scheppen voor zeer specifieke opleidingen voor bepaalde bedrijven, is het antwoord van de minister: neen. De minister herhaalt dat nieuwe opleidingen hbo afgestemd moeten zijn op beroepscompetentieprofielen die worden opgemaakt door de SERV en die worden ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur. Dit zorgt ervoor dat het automatisch zal gaan om opleidingen tot kwalificaties die inzetbaar zijn in een brede sector, en niet om opleidingen tot specifieke functies in enkele bedrijven.

Transparantie over wat leerlingen mogen verwachten van het hbo in functie van doorstroming naar het hoger onderwijs is ook voor de minister een prioriteit en een uitdaging in het systeem van het hbo. Via samenwerking met de omringende onderwijsniveaus zal vanaf het startpunt van de curriculumvormgeving van een hbo-opleiding een duidelijk traject moeten worden uitgetekend. Zo zou steeds duidelijk zijn of en zo ja welk verkort traject mogelijk zal zijn in een vervolgopleiding in het hoger onderwijs. Naast transparantie in de doorstroming naar het hoger onderwijs is net zo goed de transparantie op de arbeidsmarkt van groot belang, benadrukt minister Vandenbroucke nog. Het zal heel belangrijk zijn om sectoren goed te informeren over waar een graduaatdiploma of een certificaat hbo voor staat en wat men van afgestudeerden van een bepaalde opleiding kan verwachten. De afstemming op de beroepscompetentieprofielen zal uiteraard een grote stap vooruit zijn op vlak van transparantie ten aanzien van de arbeidsmarkt.

Mevrouw Helsen vroeg om een goede afstemming tussen de verschillende opleidingen die worden aangeboden wat betreft inschrijvingsgelden, studietoelagen enzovoort, omdat dat een effect kan hebben op de kansen van mensen. De minister zegt dat er bewust is voor gekozen om in het kader van hbo niet aan te dringen op een harmonisering tussen de verschillende betrokken onderwijsniveaus, ook niet op gebied van inschrijvingsgelden. Dit om pragmatische redenen, om zo snel mogelijk van start te kunnen gaan.

De minister stelt dat de verschillende manieren waarop de concurrentie tussen de verschillende onderwijsverstrekkers in de aanbidding van hbo-opleidingen aan banden zou worden gelegd, reeds zijn toegelicht.

Dat binnen dit kader de keuze van een lerende voor hbo in secundair, voortgezet of hoger onderwijs nog steeds zou kunnen bepaald worden door het inschrijvingsgeld dat deze instellingen vragen, is volgens de minister wel een terechte opmerking van mevrouw Helsen. Die onrechtvaardigheid moet worden weg-gewerkt door in de toekomst in studiefinanciering voor alle hbo-opleidingen te voorzien. Binnen de bestaande meerjarenbegroting kan dit echter niet meer gerealiseerd worden. Dit wordt een opdracht voor de volgende Vlaamse Regering.

De discussie over de gevolgen van het uitreiken van de titel graduaat voor de tot vandaag gehanteerde graduaatstitels is volgens de minister ook al gevoerd

tijdens de opmaak van het decreet Volwassenenonderwijs. Vroeger bestond er tussen graduaten onderwijs sociale promotie en die van de hogescholen een verwarring. Nu is tussen die opleidingen een wezenlijk verschil. Door te spreken over professionele bachelors in het ho (hoger onderwijs) en graduaten in het hbo, lost dit oude probleem zichzelf op. Er was grote eensgezindheid bij osp (onderwijs voor sociale promotie) en bij de koepels over de term graduaat. Ook hier zal het denken in niveaus binnen de kwalificatiestructuur in de toekomst nog meer helderheid brengen, veronderstelt de minister. Hoe dan ook vindt hij het belangrijk om dit alles duidelijk te communiceren naar de actoren op de arbeidsmarkt.

2.5. Bijkomende vragen van de leden en antwoorden van de minister

Mevrouw *Kathleen Helsen* stelt vast dat de benaming 'graduaten' toch moeilijk ligt op het terrein. Mensen die vroeger de titel van het graduaat gekregen hebben staan naast mensen die vandaag binnen het volwassenenonderwijs de titel krijgen. Die laatste liggen qua niveau hoger dan niveau 5 en de vrees dat die mensen zich te weinig gewaardeerd zullen voelen met de titel is reëel. Daarvoor moet een gepaste oplossing worden uitgewerkt.

Inzake het werkplekleren uit ze de bezorgdheid dat ook in dit verband de trajectbegeleiding belangrijk is in het hbo. Ze vraagt zich af of werkgevers niet geneigd zullen zijn werkplekken te creëren voor mensen uit het hbo en niet zozeer meer voor mensen uit het deeltijds onderwijs. Werkgevers hebben een bepaalde ruimte om werknemers in opleiding in het bedrijf op te nemen, maar die is beperkt. Een bedrijf kan niet functioneren als er te veel zijn. Mevrouw Helsen stelt dat het nodig is erop toe te zien dat het aanbod van werkplaatsen voor leerlingen uit het deeltijds onderwijs niet terugvalt.

De *minister* antwoordt dat met betrekking tot de opleidingen in het volwassenenonderwijs die zich willen herpositioneren, een goede systematiek mogelijk zal zijn. Een opleiding in het volwassenenonderwijs die een bachelorniveau aspireert, kan zich in die zin omvormen. Het dossier van de gezinswetenschap evolueert zeer positief en er is zodoende een voorbeeld van een opleiding die erin slaagt naar bachelorniveau te klimmen. Omgekeerd kan wie in de hogeschool zit en een probleem krijgt met accreditatie, als het ware verschuiven naar hbo, zij het evenmin automatisch. Ook daar gelden een aantal kwaliteitseisen, eigen aan het hbo. Nergens zijn er dus vrijgeleiden, stelt de minister, maar er kunnen wel in alle richtingen deu-

ren worden geopend. Er is verwarring geweest over termen zoals graduaat, maar die wordt opgeklaard. Dat moet aan alle betrokkenen duidelijk worden gemaakt, stelt hij, net zoals het feit dat de opleider zijn positie kan herbekijken.

De gedachtegang van mevrouw Helsen over stages deelt de minister niet. Het lijkt alsof de stages een vaste cake zijn waarover de bedrijven beschikken en als daar een stuk wordt uitgesneden, komt dat niet meer terug. Er is dynamiek en groei mogelijk in stages. Bovendien gaat het over dbso, een werkervaringsplaats, tegenover een stageplaats voor een leerling op het niveau hbo. De minister vindt die vergelijking onmogelijk. Hij plaatst daarbij ook de voetnoot dat de Vlaamse werkgevers op het gebied van stages en werkervaringsplaatsen met vrij sterke engagementen naar voren gekomen zijn. Dat heeft zich ook in de sectorconvenants vertaald.

De heer *Leo Pieters* voegt nog toe dat er duidelijkheid nodig is voor alle betrokkenen, ook inzake de opstap naar bachelorniveau. Hij lanceert ook nog een voorstel voor naamgeving en suggereert bho, bedrijfsgericht hoger onderwijs. Dat refereert aan de bedrijfsgebondenheid.

Het lid meldt ook niet echt gelukkig te zijn met het antwoord inzake het bedrijfsgebeuren. Het bedrijfsleven moet meer betrokken worden. Er is sprake van het onderwijs en het aanbod van onderwijs met inlas-sing van stages, legt hij uit. Voor hem moet het meer gaan over mensen die reeds tewerkgesteld zijn en dan evenzeer een opleiding volgen. Ook dat moet binnen het plaatje passen, stelt de heer Pieters en er is al een stuk van de financiering mee. De bedrijven zouden dan ook meer interesse tonen.

De heer Pieters geeft nog aan dat er strak wordt vastgehouden aan het jaargebonden onderwijs. Aardig wat leerlingen uit tso en bso zijn iets 'later rijp' en een bepaalde groep leerlingen wil liever zo snel mogelijk geld verdienen. Na een aantal jaren zien ze dan als-nog heil in een opleiding. Dat is de reden waarom het lid zou willen zien dat onderwijs vanuit het bedrijf gericht kan worden. Hij maakt ter zake de vergelijking met het VABO-gebeuren in Nederland, opleidingen via het bedrijf omdat dit het nodig acht in functie van het werk. De deeltcertificaten zijn echter niet bedrijfsgebonden, maar wel persoonsgebonden en dus een meerwaarde. Als de accreditering voor iedereen dan gelijk is in de sectoren, is dat een pluspunt, stelt hij.

De *minister* beaamt dit verhaal. Hij stelt dat voor de geleverde inspanning door de werkgever iets betaald

wordt en dat de behaalde kwalificatie algemeen geldend is.

Mevrouw *Stern Demeulenaere* betreurt dat de minister niet is ingegaan op de suggestie om het hoger beroepsonderwijs te laten samengaan met de herziening van het secundair onderwijs. Open Vld vindt die nog steeds essentieel voor het welslagen van het hbo.

De *minister* herhaalt dat wordt gewerkt aan verschillende sporen met dezelfde bezorgdheid. Er worden meer en meer beroepscompetentieprofielen op punt gesteld, stelt hij en daarop moeten zowel hbo als het bestaande aanbod in het beroepsgericht en secundair onderwijs worden afgestemd. Hij wil wel vermijden alles aan elkaar te koppelen zodat er een kolossaal dossier ontstaat.

De minister verklaart nog dat hij de visie die hij zou proberen op punt te stellen over de toekomstige structuur van het secundair onderwijs, ook rond zou willen hebben vooraleer met hbo te beginnen.

Mevrouw *Stern Demeulenaere* verduidelijkt dat de visie van Open Vld erin bestaat dat men begint bij de basis om dan juist te kunnen inschatten wat nodig is voor het vervolg. Beginnen met iets nieuws zonder duidelijk zicht of de basis goed is, kan betekenen dat men uiteindelijk fout bezig blijkt. Om op iets te kunnen bouwen, moeten de funderingen stevig gelegd zijn, oppert het lid. Er zijn richtingen die totaal geen afronding hebben en het lijkt haar zinvol eerst die richtingen aan te pakken. Ze haalt daarbij het voorbeeld van de richting 'kantoor' aan.

De *minister* stelt dat het ook fout zou zijn de indruk te wekken dat alles fout loopt in het secundair onderwijs. Sommige zaken en richtingen kunnen beter, maar zeker niet allemaal, stelt hij. De minister acht het onmogelijk om te wachten met het structureren van een nieuw kwalificatieniveau tot alles in het secundair onderwijs is rechtgezet. Bovendien zal de best presterende school nog niet in staat zijn om een bepaald kwalificatieniveau af te leveren binnen een tijdsspanne van zes jaar. Er is voor bepaalde zaken nog niet eens in een zevende jaar voorzien. Er moeten nieuwe dingen tot stand worden gebracht. Het gaat volgens de minister dus niet over het wegwerken van deficits in het secundair onderwijs, maar wel om dingen die zelfs het best mogelijke secundair niet kan waarmaken. En het gaat niet alleen over mensen van 18 jaar, maar net zo goed over jong volwassenen, vol-

wassenen, oudere volwassenen, voegt hij eraan toe. Het moet nu opgestart worden, stelt hij.

De verslaggever,

De voorzitter,

Leo PIETERS
Chokri MAHASSINE

Monica
VAN KERREBROECK

BIJLAGE

Discussienota 'Treden naar succes, werk en leren.
Het hoger beroepsonderwijs in het Vlaamse onderwijs'

Treden naar succes, werk en leren

Het hoger beroepsonderwijs in het Vlaamse onderwijs

Discussienota – Oktober 2007

Frank Vandenbroucke

Vlaams minister van werk, onderwijs en vorming

Inhoud

1	INLEIDING.....	23
1.1	BELEIDSDOELSTELLINGEN.....	23
1.2	RELEVANTE ONTWIKKELINGEN.....	25
1.2.1	<i>Vanuit de arbeidsmarkt.....</i>	25
1.2.2	<i>Vanuit onderwijs.....</i>	26
1.2.3	<i>Europese ontwikkelingen.....</i>	27
1.2.4	<i>Ontwikkelingen rond kwalificatiestructuren.....</i>	28
2	DOELSTELLINGEN VAN HOGER BEROEPSONDERWIJS.....	29
2.1	ARBEIDSMARKTKANSEN VERSTERKEN VAN LERENDEN, WERKENDEN EN WERKZOEKENDEN.....	29
2.2	OPSTAP BIEDEN NAAR EEN PROFESSIONELE BACHELOR.....	30
2.3	EEN KORT EN FLEXIBEL LEERTRAJECT AANBIEDEN.....	30
3	DEFINITIE VAN HET HOGER BEROEPSONDERWIJS.....	31
3.1	OPLEIDINGEN NA HET SECUNDAIR ONDERWIJS.....	31
3.2	ARBEIDSMARKTGERICHT.....	31
3.3	LEIDEN TOT EEN POSTSECUNDAIRE KWALIFICATIE DIE IN DE KWALIFICATIESTRUCTUUR MET NIVEAU 4 OF 5 OVEREENSTEMT.....	31
3.4	MET EEN STUDIEOMVANG VAN MINIMUM 60 EN MAXIMUM 120 STUDIEPUNTEN.....	33
4	KENMERKEN VAN HBO-OPLEIDINGEN.....	34
4.1	FLEXIBILITEIT.....	34
4.2	TRANSPARANTIE.....	36
4.3	SAMENWERKING.....	37
4.4	WERKPLEKLEREN.....	38
5	ORGANISATIE VAN HET HOGER BEROEPSONDERWIJS.....	39
5.1	ONDERWIJSBEVOEGDHEID.....	39
5.2	STUDIEGEBIEDEN.....	40
5.3	ERKENNING EN PROGRAMMATIE.....	40
5.3.1	<i>Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod.....</i>	43
5.3.2	<i>Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten.....</i>	44
5.3.3	<i>Erkenning van nieuwe HBO-opleidingen.....</i>	44

5.3.4	<i>Programmatie van nieuwe opleidingen HBO</i>	45
5.4	TOELATINGSVOORWAARDEN	45
5.5	STUDIEBEKRACHTIGING	46
5.5.1	<i>Certificering van het HBO</i>	46
5.5.2	<i>Behalen van een diploma secundair onderwijs</i>	47
5.5.3	<i>Aansluiting met professionele bachelors</i>	47
5.6	KWALITEITSZORG	48
5.7	PERSONEEL	48
5.7.1	<i>Bestaande opleidingen</i>	48
5.7.2	<i>Nieuwe opleidingen</i>	49
5.8	FINANCIERING	50
5.8.1	<i>Hoger onderwijs</i>	50
5.8.2	<i>Volwassenenonderwijs</i>	50
5.8.3	<i>Secundair onderwijs</i>	51
5.9	INSCHRIJVINGSGELDEN EN SOCIALE CORRECTIEMECHANISMEN	51
5.10	JURIDISCH KADER	53
5.10.1	<i>De federale regelgeving inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's</i>	53
5.10.2	<i>Europese afspraken</i>	54
5.10.3	<i>Het gelijkheidsbeginsel</i>	55
6	TIMING VAN DE WERKZAAMHEDEN	55
6.1	CONCEPTUELE UITWERKING	55
6.2	JURIDISCH KADER	56
6.3	VOORBEREIDING VAN DE IMPLEMENTATIE	56

1 Inleiding

1.1 Beleidsdoelstellingen

In de beleidsnota Onderwijs en Vorming 2004-2009 stelden we gelijke kansen als het richtinggevend begin­sel voor alle aspecten van het beleid voorop. Eén van de speerpunten van dit begin­sel is het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Mensen kwalificaties aanreiken met een duidelijke waarde op de arbeidsmarkt is een opdracht die niet ophoudt bij het einde van het secundair onderwijs. Ook na het secundair onderwijs, in het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs moet aan de aansluiting met de arbeidsmarkt worden gewerkt.

Tussen het secundair en het hoger onderwijs situeren zich momenteel een aantal opleidingen die we – vanuit het objectief van de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt – duidelijker willen positioneren. Het succes van het hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP) toont dat het maatschappelijk relevante opleidingen zijn. Hetzelfde geldt voor de zevende jaren in het technisch secundair onderwijs en de vierde graad beroepssecundair onderwijs. Dergelijke opleidingen zijn zeer relevant voor de arbeidsmarkt. Bovendien kunnen ze de kwalificatiekloof helpen dichten die zich tussen het diploma secundair onderwijs en de bachelorgraad riskeert te ontwikkelen. Precies daarom is het belangrijk dat de competenties en kwalificaties verworven via opleidingen die zich na het secundair onderwijs positioneren, maar geen bachelor zijn, een duidelijke plaats krijgen en adequaat worden gevalideerd.

In het decreet volwassenenonderwijs streven we een modernisering en kwaliteitsverbetering van de opleidingen in de centra voor volwassenenonderwijs na. De HOSP-opleidingen worden in uitvoering van dit decreet omgevormd naar het hoger beroepsonderwijs. We willen ook andere en nieuwe post-secundaire opleidingen in dit perspectief brengen.

Een tweede relevante beleidsdoelstelling in dit verband is immers ook de participatie aan en het succes in het post-leerplichtonderwijs vergroten. We willen dat meer jongeren het secundair onderwijs niet als het einde van hun onderwijsloopbaan beschouwen, maar beslissen om ook verder te studeren. Door participatie en succes in het hoger onderwijs te stimuleren met het nieuwe financieringssysteem voor universiteiten en hogescholen, door flexibele trajecten die nieuwe doelgroepen moeten aantrekken in het hoger onderwijs, werken we daar aan. Maar voor sommige jongeren is de sprong naar het hoger onderwijs te groot: 34 % van de jongeren uit TSO en 68,5% van de jongeren uit BSO die naar de hogeschool of de universiteit gaan, haken af in het eerste jaar, t.o.v. 9% van de jongeren uit het ASO¹.

Voor wat we met ons onderwijs beogen is een ladder een goede metafoor. Je moet met gemak van de ene trede naar de andere kunnen stappen. De treden mogen niet te dicht, maar zeker niet te ver uit elkaar liggen. Het onderwijs in Vlaanderen moet

---

¹ De Rick, K., Maes, L. & Saliën K. (2007). De mogelijke doelgroep voor het tertiair onderwijs. In: Vlaamse Onderwijsraad, *Tertiair onderwijs, een verkenning*. (Antwerpen-Apeldoorn: Garant).

alle lerenden - jongeren en volwassenen - kansen bieden om een opleiding te volgen die aansluit bij hun talenten en verworven competenties en naar een relevante kwalificatie leidt. Het onderwijsaanbod moet dus voldoende divers zijn om aan deze verschillende noden tegemoet te komen.

Een dergelijke kwalificatieladder of kwalificatiecontinuüm moet gericht zijn op succes. Immers, als lerenden starten op een niveau dat voor hen niet haalbaar is, en mislukken, dan dreigen ze hun motivatie te verliezen om ooit nog een kwalificatie te behalen. Daarnaast moet onderwijs lerenden stimuleren om hun competenties nog verder te ontwikkelen: zij moeten telkens op een hogere trede de uitdaging van een nieuwe opleiding kunnen aangaan.

Uit de databank tertiair onderwijs² blijkt dat de kans op slagen voor jongeren uit het 7e jaar BSO in het hoger onderwijs zeer klein is. Informatie over slaagkansen wordt in deze databank weergegeven als de verhouding van het aantal verworven credits ten opzichte van het aantal oorspronkelijk opgenomen studiepunten, voor verschillende groepen studenten. Met andere woorden: in welke mate behalen deze studenten de doelstellingen die ze voor zichzelf hebben vooropgesteld? Een gemiddelde student in het hoger onderwijs realiseert 61% van wat hij zich heeft voorgenomen bij het begin van het academiejaar. Voor jongeren uit het 7^e jaar BSO (4% van alle studenten in het hoger onderwijs) is dit slechts 27%. Ook jongeren uit het 6^e jaar TSO doen het minder goed dan hun collega's uit het ASO, 54% t.o.v. 70%. Op die wijze gaat er ontzettend veel talent verloren.

Een tussentrede zou sommigen kunnen helpen om toch de ladder te beklimmen. Illustratief hiervoor is de 4^e graad verpleegkunde uit het BSO, waarvoor uit dezelfde databank blijkt dat jongeren met dit diploma op zak wel met succes doorstromen naar de professionele bachelors die erop aansluiten. Het gaat slechts om 0,3% van de studenten in het hoger onderwijs, maar zij lukken er wel in om voor 73% van de vooropgestelde studiepunten ook effectief te slagen.

Met het hoger beroepsonderwijs proberen we dus eveneens de kwalificatiekloof tussen het secundair en het hoger onderwijs te dichten. De overgang van secundair onderwijs naar hoger onderwijs mag immers geen 'kwalificatie-val' worden voor mensen voor wie de stap naar een bacheloropleiding te groot is. We willen een brug bouwen die start bij de zevende jaren in het secundair onderwijs en die tot in de professionele bacheloropleiding reikt. In het hoger beroepsonderwijs kunnen mensen een waardevolle kwalificatie behalen waarmee ze op de arbeidsmarkt terecht kunnen. Door ook een opstap te bieden naar een professionele bachelor kunnen ze desgewenst verder doorstromen. We willen – onder bepaalde voorwaarden – via het hoger beroepsonderwijs ook een kwalificatiemogelijkheid bieden aan lerenden die het secundair onderwijs ongekwalificeerd hebben verlaten.³

Met deze discussienota willen we de positie van het hoger beroepsonderwijs in het onderwijslandschap verduidelijken en de contouren schetsen waarbinnen het vorm zal krijgen. Vooraf willen we nog even ingaan op ontwikkelingen die de noodzaak en de specificiteit van dit soort onderwijs onderstrepen.

---

² Cijfers van het academiejaar 2005-2006

³ Ongekwalificeerd wordt hier gedefinieerd als niet in het bezit zijn van het ASO-diploma, het KSO/TSO-diploma of het BSO-getuigschrift derde graad.

1.2 Relevante ontwikkelingen

1.2.1 Vanuit de arbeidsmarkt

Er zijn belangrijke veranderingen aan de gang in ons economisch weefsel en op de arbeidsmarkt, vooral ten gevolge van technologische ontwikkelingen, veranderingen in productieprocessen en globalisering. Deze veranderingen uiten zich in wijzigende kwalificatienoden op de Vlaamse arbeidsmarkt. Vanuit het perspectief van een goede aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt is het noodzakelijk deze ontwikkelingen in de gaten te houden en na te gaan hoe het onderwijs zich moet ontwikkelen om op deze wijzigende kwalificatienoden een antwoord te bieden.

Het is duidelijk dat Vlaanderen in de toekomst nood zal hebben aan meer hooggeschoolden. De instroom naar en uitstroom uit het hoger onderwijs moet dus toenemen. Maar ook bij de middengeschoolden tekenen zich belangrijke ontwikkelingen af. Waar vroeger een diploma secundair onderwijs nog garant stond voor een succesvolle overgang naar een job, is dit vandaag minder het geval. Ook voor functies waarvoor geen hoger onderwijsdiploma wordt gevraagd, nemen de kwalificatie-eisen toe. Vandaar de nood aan postsecundaire opleidingen. De goede tewerkstellingskansen van gegradueerden uit het HOSP en van mensen met een diploma van het 7de jaar TSO tonen dit aan. We moeten dit kwalificatieniveau dus uitbreiden en versterken.

Uit de vacatureanalyse van de VDAB blijkt immers dat er op het niveau van de middengeschoolden heel wat jobs zijn waarvoor de werkgevers beweren te weinig goede kandidaten te vinden in de populatie die het secundair onderwijs heeft afgemaakt. Bij de technische knelpuntberoepen gaat het onder meer om onderhoudsmecaniciërs en –elektriciërs en tekenaars mechanica en bouwkundig tekenaars. Bij de administratieve knelpuntberoepen gaat het om bedienden kostprijsberekening, klantendienstmedewerkers en specialisten kostprijsberekening⁴.

Precies op dit niveau van de middengeschoolden zijn er bovendien ook inhoudelijke wijzigingen in kwalificatienoden, samenhangend met verschuivingen tussen sectoren en specifieke ontwikkelingen binnen sectoren. Vanuit verschillende sectoren wordt de vraag naar nieuwe opleidingen gesteld. In de chemische sector bijvoorbeeld, waar productieprocessen en technische installaties complexer worden, is een nood ontstaan aan proces- en onderhoudstechnici die competenties bezitten die men niet met een opleiding secundair onderwijs kan verwerven. De sector van de vliegtuigindustrie heeft te kampen met een gelijkaardige problematiek. Ook de sector van de mondzorg bijvoorbeeld is vragende partij voor een kwalificatie van tandartsassistent en het oprichten van een opleiding die daartoe leidt. In de bouw, als laatste voorbeeld, zou men graag een nieuwe doelgroep bereiken met een nieuwe opleiding tot werfleider en/of bouwploegbaas. Beide functies veronderstellen,

---

⁴ Van Hauwermeiren, A. (2007). Naar een nieuwe vorm van tertiair onderwijs. In: Vlaamse Onderwijsraad, *Tertiair onderwijs, een verkenning*. (Antwerpen-Apeldoorn: Garant).

bovenop een grondige vakkennis, ook de organisatorische en leidinggevende capaciteiten om een groep arbeiders aan te sturen⁵.

De arbeidsmarkt heeft dus nood aan mensen met bepaalde competenties waarvoor de opleidingen in het secundair onderwijs ontoereikend zijn en een bacheloropleiding tot 'overkwalificatie' zou leiden. Het gaat dus om een tendens waarbij de nood aan differentiatie binnen de groep van middengeschoolden toeneemt.

1.2.2 Vanuit onderwijs

Het Bologna-proces leidde tot een zeer belangrijke hervorming van het hoger onderwijs. De aanpassing van de standaarden voor de bachelorgraden in het structuurdecreet aan internationale normen zorgden voor een opwaardering van de hogeschoolopleidingen. Tegelijk werd beslist om bepaalde bestaande postsecundaire kwalificaties buiten de BaMa-structuur van het hoger onderwijs te houden. Sindsdien is de nood groot om aan deze zinvolle opleidingen een duidelijke plaats in de kwalificatiestructuur te geven en het diploma dus een heldere waarde en betekenis te geven.

In het beleidsdenken en debat gedurende de voorbije jaren over het opleidingen- en kwalificatielandschap tussen secundair en hoger onderwijs is de overtuiging gegroeid dat bepaalde opleidingen in het volwassenenonderwijs en in het secundair onderwijs een gelijkaardig niveau van kwalificatie nastreven dat postsecundair is, maar niet gelijkgeschakeld kan worden aan een bachelorgraad. Deze opleidingen, die zeer waardevol zijn voor de arbeidsmarkt, hebben nood aan een duidelijke positionering en erkenning, zodat de verschillende mogelijke doelgroepen gemakkelijker hun weg vinden naar het verwerven van deze kwalificaties. Dit blijkt onder meer in de beleidsnota en de beleidsbrief 2006-2007 en in diverse toespraken.⁶ Zowel vanuit het secundair onderwijs als het hoger onderwijs zelf werd een standpunt over HBO voorbereid. De VLOR hield in december 2006 een toekomstverkenning over tertiair onderwijs (nu hoger beroepsonderwijs genoemd), die uitmondde in een platformtekst in het voorjaar van 2007. Het ontwerpdecreet volwassenenonderwijs voert het begrip "hoger beroepsonderwijs" (HBO) in als derde niveau van het volwassenenonderwijs en bepaalt aspecten als instroomvoorwaarden en studiebekrachtiging.

De nood aan nieuwe kwalificaties op de arbeidsmarkt en aan opleidingen die daartoe leiden, heeft ook spontaan tot initiatieven en experimenten in het onderwijs geleid. In verschillende regio's kwamen al samenwerkingsverbanden tussen instellingen van verschillende onderwijsniveaus en andere publieke opleidingsverstrekkers tot stand om aan die behoefte tegemoet te komen. Het gaat hier bijvoorbeeld over opleidingen 'Marketing- en managementtechnieken voor KMO's', 'Management van verblijfstoerisme', 'Klimatisering en duurzame energie' en 'Industriële ontwerptechnologieën'.

---

⁵ De Rick, K. (2007). De bouwnijverheid: een sector op zoek naar gekwalificeerde werknemers. In: Vlaamse Onderwijsraad, *Tertiair onderwijs, een verkenning*. (Antwerpen-Apeldoorn: Garant).

⁶ Zie onder meer de toespraak *Een toekomst voor lerende volwassenen in het hoger en tertiair onderwijs* (september 2004), Zie www.vandenbroucke.com

1.2.3 Europese ontwikkelingen

Niet enkel in Vlaanderen, maar ook in andere Europese landen stellen we een ontwikkeling in de richting van korte hogere beroepsopleidingen vast. De ons omringende landen werken aan de uitbouw van een post-secundair onderwijs dat beroepsgericht is en niet leidt tot een bachelor of master.

In een studie van EURASHE worden de opleidingen binnen de 'tertiary short cycle education' (TSC) of 'sub-degree education' beschreven als programma's die niet leiden tot een Bachelor's degree, met een maximum studieduur van twee jaar of gevalideerd met minder dan 180 ECTS punten.⁷ Het is een erg heterogene groep van programma's en studies. In sommige landen worden deze programma's gezien als deel uitmakend van het hoger onderwijs, in andere landen wordt geen van deze programma's als hoger onderwijs erkend. Een zelfde type van onderwijs dat leidt tot dezelfde professionele kwalificaties kan – volgens de studie – in één land als deel van het hoger onderwijs worden erkend, terwijl het in een ander land binnen het postsecundair onderwijs wordt geplaatst. Ook de plaats waar het georganiseerd wordt (in universiteiten, hogescholen, secundair onderwijs) verschilt sterk van land tot land. Deze verschillen in aanpak bemoeilijken uiteraard de vergelijkbaarheid van de studies en dus ook de mobiliteit van de studenten.

Nederland is gestart met het oprichten van de Associate Degrees. Dit is een deelprogramma van de bacheloropleiding dat ongeveer 120 studiepunten bestrijkt. Afgestudeerden kunnen daarmee terecht op de arbeidsmarkt, maar kunnen evengoed de eigenlijke bacheloropleiding verder zetten. De Associate Degrees bestaan – net zoals het geplande HBO in Vlaanderen – uit korte opleidingen die op de arbeidsmarkt gericht zijn. Ze verschillen echter ook wezenlijk van onze opvatting over het HBO omdat ze een integraal onderdeel van een bacheloropleiding moeten vormen en enkel door hoger-onderwijsinstellingen kunnen ingericht worden. Wij willen in de ontwikkeling van het HBO ook het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs een belangrijke rol laten spelen.

In het Verenigd Koninkrijk kunnen kortdurende en arbeidsmarktgerichte opleidingen ingericht worden in de 'further education'-sector. Further Education Colleges bieden opleidingsmogelijkheden aan post-leerplichtige jongeren (in dit geval ouder dan 16) die kunnen, maar niet noodzakelijk moeten leiden naar het hoger onderwijs. Ze leiden wel tot erkende kwalificaties. Een specifiek initiatief zijn de zogenaamde Foundation Degrees, die sinds 2001 bestaan in Engeland. De opleidingen worden ontworpen door een partnerschap van bedrijven en opleidingsorganisaties (universiteiten en hogescholen) en hebben een flexibele structuur. Op die wijze willen ze tegemoet komen aan de opleidingsnoden van werknemers. Deze opleidingen worden ontwikkeld om tegemoet te komen aan knelpuntberoepen en hebben de bedoeling meer gekwalificeerden van een hoger technisch en professioneel niveau te vormen. Een opleiding duurt twee jaar en kan ook een opstap zijn naar het behalen van een bachelor. Foundation Degrees worden ingeschaald in level 5 van het National Qualifications Framework.⁸ Een uitgebreid kwaliteitszorgsysteem ziet toe op

---

⁷ Kirsch, M., Beernaert, Y. & Norgaard, S. (2003). *Tertiary short cycle education in Europe. A comparative study*. (Brussels: EURASHE).

⁸ <http://www.fdf.ac.uk/>

de kwaliteit van de opleidingen (cfr. Foundation Degree Forward). Er bestaan nu reeds 1.600 Foundation Degrees. De intense samenwerking met de bedrijven en het kwaliteitszorgsysteem van de Foundation Degrees leveren interessante inzichten voor de ontwikkeling van het HBO in Vlaanderen.

1.2.4 Ontwikkelingen rond kwalificatiestructuren

De Europese Raad van 2000 in Lissabon stelde het streven naar transparantie op het gebied van kwalificaties en het stimuleren van levenslang leren voorop als twee belangrijke pijlers van de inspanningen om de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels af te stemmen op de behoeften van de kennismaatschappij. Het European Qualifications Framework (EQF) moet een antwoord bieden op de vraag naar meer transparantie. Het EQF wil een gemeenschappelijke taal creëren om kwalificaties te beschrijven. Door het EQF zullen in de verschillende lidstaten werkgevers, werkenden, werkzoekenden en lerenden kwalificaties op een eenduidige wijze kunnen beschrijven en vergelijken. Dit belet niet dat elke lidstaat binnen de klijtlijnen van het EQF een eigen kwalificatiestructuur kan uittekenen⁹. Ook de OESO heeft recent een belangwekkend rapport over kwalificatiestructuren gepubliceerd.¹⁰

Denken in termen van kwalificatiestructuren zal het onderwijs ingrijpend veranderen. De VLOR spreekt in zijn advies over de Vlaamse kwalificatiestructuur van een paradigmawissel: "In plaats van te focussen op de input van leren wordt nu gewerkt en gedacht vanuit de notie 'leerresultaten', 'kunnen functioneren in levensechte contexten'. Vanuit een onderwijskundig perspectief is het een Copernicaanse revolutie om te vertrekken van functioneringsvereisten in levensechte contexten. Dit veronderstelt een integratie van kennis, vaardigheden en attitudes om datgene wat een lerende kan, te valoriseren in plaats van te vertrekken vanuit de hiaten die de lerende nog heeft en de leercontext waarin het leren plaats heeft gevonden".¹¹

De Vlaamse kwalificatiestructuur zal – net zoals het EQF – acht niveaus onderscheiden waarin kwalificaties een plaats krijgen. Een kwalificatie is een afgerond en gevalideerd geheel van competenties. Een afgerond geheel betekent dat de competenties in hun onderlinge samenhang maatschappelijk relevant en waardevol zijn. Voor elk niveau van de Vlaamse kwalificatiestructuur bestaat er een algemene omschrijving van de karakteristieken van de competenties die behoren tot de kwalificatie op dat niveau. Dit zijn de niveaudecriptoren. Die algemene omschrijving laat toe kwalificaties van verschillende niveaus van elkaar te onderscheiden.

De Europese Hoger Onderwijsruimte hanteert vooralsnog een eigen ordening van kwalificaties in het hoger onderwijs naast het EQF. De niveaus daarvan worden onderscheiden aan de hand van de Dublin-descriptoren. Binnen het Bolognaproces werd het 'Short Cycle Higher Education' sinds 2005 expliciet gelinkt aan de eerste

---

⁹ Naar een Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren, Werkdocument voor de medewerkers van de Commissie, Brussel, 8.7.2005

¹⁰ OECD (2007). *Qualifications systems. Bridges to lifelong learning* (Paris:OECD).

¹¹ VLOR-Algemene Raad, *Advies over het werkdocument "Naar een Europees kwalificatiekader voor een leven lang leren"*, 24 november 2005.

cyclus van het hoger onderwijs.¹² Deze Short Cycle omvat ongeveer 120 ECTS-credits en voldoet aan de Dublin descriptor van niveau 1. Dit stemt overeen met niveau 5 van het EQF.¹³

Het decreet over de Vlaamse kwalificatiestructuur waarin deze procedures vastgelegd zullen worden, is momenteel in voorbereiding. Het zal nog geruime tijd duren vooraleer de kwalificatiestructuur volledig operationeel is.

Het hoger beroepsonderwijs zal leiden tot beroepsgerichte kwalificaties. Momenteel wordt de procedure ontwikkeld om te bepalen hoe beroepskwalificaties een plaats kunnen krijgen in de Vlaamse kwalificatiestructuur. De beroepskwalificaties komen tot stand door de beroepscompetentieprofielen die de SERV ontwikkelt in te schalen in een bepaald niveau van de kwalificatiestructuur. In deze nota over HBO worden acties in het kader van HBO al maximaal afgestemd op de ontwikkelingen rond de kwalificatiestructuur. Het zal echter noodzakelijk zijn om eveneens overgangsmaatregelen te voorzien in het HBO (bijvoorbeeld met betrekking tot het inschalen van kwalificaties) in afwachting van het volledig operationeel zijn van de kwalificatiestructuur.

2 Doelstellingen van hoger beroepsonderwijs

2.1 *Arbeidsmarktkansen versterken van lerenden, werkenden en werkzoekenden*

De centrale doelstelling van het hoger beroepsonderwijs is de competentieontwikkeling van mensen met het oog op het versterken van hun kansen op de arbeidsmarkt. Met het HBO willen we zeer diverse doelgroepen aanspreken, zoals jongeren die zich verder willen kwalificeren, werkenden die een nieuwe uitdaging willen of moeten opnemen en werkzoekenden die hun arbeidsmarktkansen willen vergroten. Daarnaast willen we in het HBO kansen bieden aan diegenen die het secundair onderwijs zonder diploma hebben verlaten om dat diploma alsnog te behalen.

Opleidingen in het HBO beantwoorden aan een behoefte aan een bepaald soort kwalificatie op de arbeidsmarkt. Daarom zullen ze steeds in nauwe samenwerking met de beroepswereld worden ontwikkeld. Op die manier proberen we garanties in te bouwen dat het HBO leidt tot beroepsgerichte kwalificaties waarmee men op de arbeidsmarkt aan de slag kan. Het civiel effect van een kwalificatie van het HBO op de arbeidsmarkt zal bepaald worden door de vraag die er op de arbeidsmarkt is naar die bepaalde kwalificatie, de mate waarin de opleiding geënt is op de kwalificatie(s) die de betrokken sector vraagt en door de intense samenwerking tussen opleidingsverstrekkers en sectoren bij de vormgeving en het realiseren van de opleidingen. In de mate dat bepaalde beroepskwalificaties voorwerp vormen van

---

¹² Zie http://www.bologna-bergen2005.no/EN/Bol_sem/Other_sem/050124_Amsterdam/050124_Recommendations.pdf

¹³ Naast kwalificatieraamwerken zijn er een aantal internationale schalen zoals de ISCED-schaal van Unesco die onderwijsniveaus en studiegebieden inschaalt in niveaus. Postsecundair niet-hoger onderwijs komt hier overeen met niveau 4. Deze ontwikkelingen laten we hier buiten beschouwing omdat we ons willen richten op kwalificatieraamwerken.

regelgeving die de uitoefening ervan regelt, zullen we ervoor zorgen dat het diploma HBO daarin als een toelatingsvoorwaarde wordt opgenomen.

2.2 *Opstap bieden naar een professionele bachelor*

Opleidingen HBO zijn in de eerste plaats gericht op het verwerven van een kwalificatie die onmiddellijk inzetbaar is op de arbeidsmarkt. Toch willen we met het HBO eveneens een opstap bieden naar opleidingen die naar een professionele bachelorgraad leiden. Op die wijze hopen we talenten te ontwikkelen die nu omwille van een ontspoorde loopbaan in het secundair onderwijs of een verkeerde studiekeuze dreigen verloren te gaan. Het HBO opent perspectieven voor diegenen die een opleiding in het hoger onderwijs willen volgen, maar zich niet meteen klaar voelen om aan een bachelor-opleiding te beginnen.

Het civiel effect van het hoger beroepsonderwijs voor doorstroming naar het hoger onderwijs zal decretaal worden vastgelegd. Een diploma of certificaat HBO zal steeds toegang verlenen tot het hoger onderwijs.

Bovendien willen we voor zoveel mogelijk opleidingen HBO de aansluiting nog versterken door het uittekenen van verkorte trajecten in de aansluitende professionele bachelors te stimuleren. Het EVK-HOSP project uitgevoerd door de VLOR¹⁴ heeft bewezen dat dit mogelijk is. In dit project werd een samenwerking tot stand gebracht tussen CVO's en een of meer hogescholen om een verkort bachelortraject vanuit een HOSP-opleiding - volgens het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs wordt dit een HBO-opleiding - uit te tekenen. Niet enkel werden binnen dit project al een heel aantal verkorte trajecten uitgewerkt, de betrokken CVO's en hogescholen hebben samen ook een transparante methodiek ontwikkeld voor de toekenning van studieduurverkortings en de ontwikkeling van aanvullingstrajecten in het hogescholenonderwijs. Deze methodiek dient verder geïmplementeerd te worden binnen het HBO, zo dat voor elke opleiding van het HBO die aan bepaalde voorwaarden voldoet een verkort traject in een aansluitende bacheloropleiding van ten minste één hogeschool wordt uitgetekend.

2.3 *Een kort en flexibel leertraject aanbieden*

Met het HBO willen we inspelen op de behoeften van mensen die niet geïnteresseerd zijn in lange bacheloropleidingen, maar via kortere of deeltijdse trajecten een erkende beroepskwalificatie willen verwerven. Naast jongeren die willen verder studeren, willen we ook werkzoekenden en werkenden via korte en flexibele trajecten kwalificatiemogelijkheden aanreiken. Die flexibiliteit zal onder meer inhouden dat mensen met relevante (praktijk)ervaring het traject sneller kunnen doorlopen dan mensen zonder ervaring en dat cursisten tussentijds deelcertificaten kunnen verwerven voor zinvolle clusters van competenties. Duale trajecten kunnen ervoor zorgen dat werkenden bepaalde competenties op de werkplek verwerven, in de mate dat dit werkplekleren inhoudelijk aansluit bij de te verwerven kwalificatie.

---

¹⁴ VLOR – Algemene Raad, *Advies over de organisatie van aanvullingstrajecten tussen het CVO en de hogeschool en Eindrapport Project EVK-HOSP (2005-2007)*, 31 mei 2007

3 Definitie van het hoger beroepsonderwijs

Het Hoger Beroepsonderwijs is geen nieuw onderwijsniveau in de strikte zin van het woord, maar eerder een veld van opleidingen – bestaande én nieuwe – die een aantal basiskenmerken gemeenschappelijk hebben. Die basiskenmerken zijn de volgende:

- Ze volgen op het secundair onderwijs
- Ze zijn arbeidsmarktgericht
- Ze leiden tot een postsecundaire kwalificatie die in de kwalificatiestructuur met niveau 4 of 5 overeenstemt
- Ze hebben een studieomvang van minimaal 60 en maximaal 120 studiepunten

We bespreken elk van deze kenmerken.

3.1 *Opleidingen na het secundair onderwijs*

Ten eerste gaat het om opleidingen die kunnen gevolgd worden na het secundair onderwijs, maar die geen professionele bachelor zijn .

De opleidingen bouwen voort op de algemene vorming in het secundair onderwijs en zijn dus toegankelijk voor mensen die een kwalificatie op het niveau van het secundair onderwijs behaald hebben. Ook cursisten die het secundair onderwijs ongekwalificeerd hebben verlaten krijgen onder bepaalde voorwaarden toegang tot het HBO (zie 5.3 Toelatingsvoorwaarden).

3.2 *Arbeidsmarktgericht*

Ten tweede gaat het om arbeidsmarktgerichte opleidingen die leiden tot een beroepskwalificatie.

Zeker voor nieuwe HBO-opleidingen geldt dat zij gebaseerd moeten zijn op een door de beroepswereld duidelijk geformuleerde kwalificatiebehoefte met daaraan verbonden een vraag naar opleiding. Wanneer in een beroepssector een behoefte aan een nieuwe kwalificatie ontstaat, zullen de competenties die daarbij horen, door de SERV/de sector worden beschreven aan de hand van een beroepscompetentieprofiel dat door de SERV en onderwijsverstrekkers volgens een geëigende procedure zal worden ingeschaald in de Vlaamse kwalificatiestructuur.

3.3 *Leiden tot een postsecundaire kwalificatie die in de kwalificatiestructuur met niveau 4 of 5 overeenstemt*

Ten derde moeten de HBO-opleidingen duidelijk gepositioneerd worden in de kwalificatiestructuur. De gemeenschappelijke positionering van alle HBO-opleidingen in de Vlaamse kwalificatiestructuur zal het bindende element zijn van het HBO.

Opleidingen die tot het hoger beroepsonderwijs in Vlaanderen zullen behoren, leiden tot kwalificaties van niveau 4 en niveau 5 van het European Qualification Framework. De Vlaamse kwalificatiestructuur die we momenteel uitwerken, is geënt op het Europese raamwerk. De omschrijving van niveau 4 en 5 in dat Vlaamse raamwerk komt dan ook grotendeels overeen met die van het EQF. In de discussienota over de Vlaamse kwalificatiestructuur stellen we:

“Kwalificaties van niveau 4 omvatten vaardigheden die gericht zijn op het oordeelkundig oplossen van diverse niet-vertrouwde, maar concrete en domeinspecifieke problemen en op het efficiënt uitvoeren van taken. Dat gebeurt door het ontwikkelen van een strategische aanpak op basis van afgewogen en geïntegreerde informatie. Concrete én abstracte gegevens uit een specifiek domein worden geïnterpreteerd. De taken zijn divers en hebben betrekking op een combinatie van wisselende contexten. De vaardigheden zijn van reflectieve (cognitieve) en van productieve motorische aard. De persoonlijke inbreng is substantieel, met volledige autonomie en verantwoordelijkheid ten opzichte van het eigen functioneren en zelfs met enig initiatief. Men evalueert het eigen handelen en stuurt het bij met het oog op het bereiken van collectieve resultaten.

Een kwalificatie van niveau 5 omvat het vermogen om de informatie uit een specifiek domein met concrete en abstracte gegevens uit te breiden (extrapolatie) of met ontbrekende gegevens aan te vullen (interpolatie) en om begrippenkaders te hanteren. Anderzijds is men zich bewust van de reikwijdte of de beperktheid van de domeinspecifieke kennis. Geïntegreerde cognitieve en/of motorische vaardigheden worden toegepast. Theoretische en praktische kennis worden getransfereerd. Procedures en strategisch denken worden flexibel en inventief ingezet bij de uitvoering van taken en bij de oplossing van problemen. Verworven kennis en vaardigheden worden gebruikt in een reeks van nieuwe, complexe contexten. De autonomie, het initiatief en de verantwoordelijkheid reiken verder dan het eigen werk en het eigen handelen; ook groepsresultaten worden gestimuleerd.”

Opleidingen die leiden tot kwalificaties van niveau 4 en niveau 5 zullen respectievelijk aan specifieke criteria moeten voldoen en het onderscheid in kwalificatieniveau binnen het HBO zal zich uiten in een verschillende studieomvang, onderwijsbevoegdheid en studiebekrachtiging (zie verder).

Voor de bestaande opleidingen die opgenomen zullen worden in het HBO zullen we via een screeningsprocedure nagaan of de kwalificaties waartoe ze leiden zich wel degelijk op niveau 4 of 5 bevinden.

- Van de 7de specialisatiejaren TSO verwachten we dat de kwalificaties waartoe ze leiden, zich situeren op niveau 4. We zullen evenwel op basis van de leerresultaten van elke opleiding moeten nagaan tot welk kwalificatieniveau de respectieve opleiding effectief leidt en op welke opleiding in het HBO van niveau 5 ze eventueel aansluiting biedt.
- Ook opleidingen uit de vierde graad BSO zullen gescreend worden voor kwalificaties op niveau 4 of 5 en kunnen dus, afhankelijk van de voorwaarden waaraan ze voldoen qua studieomvang en kwalificatieniveau, opgenomen worden als HBO van niveau 4 of niveau 5.

- Dit zal eveneens gebeuren voor de voormalige opleidingen uit het hoger onderwijs voor sociale promotie van het volwassenenonderwijs (HOSP) volgens de bepalingen van het decreet volwassenenonderwijs.
- De zevende jaren BSO worden bekroond met een diploma secundair onderwijs. Ze behoren dus integraal tot het secundair onderwijs en kunnen bijgevolg niet opgenomen worden in het hoger beroepsonderwijs ook al leiden ze tot een kwalificatie van niveau 4. Deze algemene regel betekent niet dat in een opleiding HBO geen vrijstellingen voorzien kunnen worden op basis van overlappende competenties: voor 7de jaren BSO zal gekeken worden in welke mate de competenties overeenkomen met een HBO-opleiding van niveau 4 en indien mogelijk zullen vrijstellingen verleend worden om een verkort traject in het HBO mogelijk te maken.
- Voor de 7de jaren KSO zal gekeken worden wat de finaliteit van deze opleidingen is. Indien deze opleidingen leiden tot beroepsgerichte kwalificaties, kunnen ze meegenomen worden in het HBO. Indien deze opleidingen als eerste finaliteit de doorstroom naar het hoger onderwijs hebben, dan zullen deze opleidingen niet mee opgenomen worden in het HBO.
- Voor professionele opleidingen die de accreditatie tot bachelor niet behalen zal bekeken worden of het zinvol is om deze opleidingen om te vormen tot een HBO-opleiding van niveau 5. Dit betekent dat de leerdoelen van de opleiding moeten beantwoorden aan de niveaudeSCRIPTOR van niveau 5 in het kwalificatieraamwerk.

3.4 Met een studieomvang van minimum 60 en maximum 120 studiepunten

Ten vierde stellen we een bepaalde studieomvang voorop. Hoewel HBO-opleidingen in de eerste plaats gedefinieerd worden door de inhoud en het niveau van de kwalificatie waartoe ze leiden, vinden we het ook belangrijk dat het korte opleidingen zijn. Dit betekent dat de globale studielast haalbaar moet zijn voor het doelpubliek dat we beogen en dat de opleiding hen binnen een redelijke termijn moet kunnen voorbereiden op het aanvangen van een beroep. Een minimumomvang wordt vastgelegd om de HBO-opleidingen te onderscheiden van de beroepsopleidingen die nog korter zijn: HBO-opleidingen moeten een substantiële inhoud met een welbepaalde studiebelasting voor de student aanbieden.

We kiezen ervoor om de studieomvang van het HBO te beschrijven in studiepunten. In het hoger onderwijs is men hier al geruime tijd mee vertrouwd. Studiepunten in het hoger onderwijs zijn gebaseerd op het European Credit Transfer System (ECTS). Eén studiepunt betekent voor de gemiddelde student 25 à 30 uren effectieve studietijd (hierin worden zowel contactonderwijs als verwerkingstijd verrekend). De opleidingen van de Short Cycle binnen het Bolognaproces worden gelijkgesteld met een studieomvang van 120 ECTS.

In Vlaanderen stellen we voor korte beroepsgerichte opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 4 in de Vlaamse kwalificatiestructuur een studieomvang van minimum 60 en maximum 90 ECTS-studiepunten voorop. HBO-opleidingen die

leiden tot kwalificaties van niveau 5 zullen een minimum van 90 en een maximum van 120 studiepunten hebben, zodat ze beantwoorden aan de definitie van de Short Cycle binnen de Europese Hoger Onderwijsruimte.

Bij de aanvraag tot erkenning van een HBO-opleiding zal moeten worden aangetoond dat de studieomvang van de opleiding zich binnen de vooropgestelde grenzen bevindt (zie verder 5.3. Erkenning en programmatie). Bestaande opleidingen die deze vooropgestelde studieomvang momenteel overschrijden, kunnen een aanvraag tot uitzondering indienen. Men zal in deze gevallen moeten aantonen om welke redenen men afwijkt van de vooropgestelde studieomvang (vb. omwille van de reglementering van het beroep). Nieuwe opleidingen zullen zich moeten houden aan de vooraf opgelegde studieomvang.

Een controle van de studieomvang zal opgenomen worden in het systeem van kwaliteitszorg voor het HBO (zie 5.6). Binnen het kwaliteitszorgsysteem voor het HBO zal een kader uitgetekend worden en instrumenten worden aangereikt, aan de hand waarvan de equivalentie van de studieomvang van een opleiding aan het vooropgestelde aantal studiepunten kan worden nagegaan, enerzijds door de onderwijs- en opleidingsverstrekkers zelf en anderzijds door de instantie die bevoegd is voor de externe kwaliteitszorg.

Op Europees niveau wordt momenteel gewerkt aan het Europees creditsysteem voor beroepsonderwijs en -opleidingen (ECVET). Dit ECVET systeem moet nog uitgewerkt worden. Een commissie is momenteel bezig met het concretiseren van een eerste voorstel over ECVET waarover een consultatieronde in alle lidstaten plaatsvond. Voor het HBO zullen de evoluties rond dit systeem uiteraard nauw opgevolgd worden.

4 Kenmerken van HBO-opleidingen

Naast de basiskenmerken die het HBO als een verzameling van opleidingen definiëren, stellen we ook andere kenmerken voorop waaraan aanbieders van HBO-opleidingen moeten voldoen. Deze zijn:

- Flexibiliteit
- Transparantie
- Samenwerking
- Werkplekleren

4.1 *Flexibiliteit*

In het HBO zullen lerenden, werkenden en werkzoekenden op korte tijd een beroepsgerichte kwalificatie kunnen verwerven. Een flexibel aanbod is dan ook een vereiste om aan de noden en behoeften van deze diverse doelgroep tegemoet te kunnen komen.

Flexibiliteit kan op verschillende manieren in het HBO worden ingebouwd:

- in de structuur van het aanbod, waarbij men in een flexibel aanbod op verschillende momenten kan instappen en eventueel ook tijdelijk de opleiding kan onderbreken.
- als mogelijkheid om een traject sneller te kunnen doorlopen indien men bepaalde competenties elders verworven heeft.
- in het tijdstip waarop men een opleiding kan volgen. Men kan bijvoorbeeld kiezen voor avond- of dagonderwijs.
- in de wijze waarop men (delen van) de opleiding kan volgen, via contactonderwijs, afstandsonderwijs of op de werkplek.

Een flexibel aanbod zal ook de mogelijkheid bieden om deelcertificaten te verwerven voor zinvolle clusters van competenties zodat men deze deelcertificaten elders kan valoriseren (EVK). Een doorzichtig systeem van erkenning van verworven competenties (EVC) is eveneens van groot belang binnen HBO, waarbij we opgedane ervaring van werkenden maximaal willen valoriseren in het HBO.

DEELCERTIFICATEN

In het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs wordt resoluut voor modularisering gekozen. Voor een module die succesvol is afgerond, wordt een deelcertificaat uitgereikt. In de 4^e graad BSO verpleegkunde loopt een experiment rond modularisering. Het 7^e jaar TSO verloopt lineair volgens een jaarsysteem. Het hoger onderwijs is volledig geflexibiliseerd. Hier worden credits verleend per opleidingsonderdeel dat met succes werd afgelegd.

Modulair onderwijs beoogt een systematische integratie van kennis, vaardigheden en attitudes, van algemene vorming, theorie en praktijk. Dit betekent dat modulair onderwijs meer is dan een verkaveling van een opleiding in onderdelen, en dat er een inhoudelijke samenhang is in de competenties die met een module worden nagestreefd. In het lineaire aanbod, zoals dat van de 7^e jaren TSO zullen we onderzoeken of vakken die samen voorbereiden op een zinvol geheel van competenties kunnen leiden tot deelcertificaten analoog aan de deelcertificaten die uitgereikt worden in het modulair onderwijs. Ook in het HBO georganiseerd door hogescholen moet onderzocht worden of opleidingsonderdelen die samen voorbereiden op een groter zinvol geheel van competenties dat erkend wordt op de arbeidsmarkt, kunnen leiden tot een deelcertificaat.

ERKENNEN VAN VERWORVEN COMPETENTIES (EVC)

In alle systemen, of men nu een opleiding lineair of modulair aanbiedt, is het van belang om een goed EVC-beleid uit te werken. In het hoger onderwijs is hier met de invoering van het flexibiliseringsdecreet reeds een praktijk tot stand gebracht. Ook het volwassenenonderwijs heeft een start genomen met het creëren van een systeem van erkenning van EVC. Binnen instellingen voor secundair onderwijs heeft men vooral ervaring met zij-instromers in de 4^e graad verpleegkunde. Een

transparant EVC beleid zal ook voor de 7^e jaren TSO, samen met de 4^e graad uitgewerkt worden om ook daar de combinatie leren en werken mogelijk te maken.

JAARSYSTEEM LOSLATEN

Tenslotte is het in een flexibel aanbod wenselijk dat afgestapt wordt van het verplichte jaarsysteem. Voor HBO moeten instellingen zelf binnen de vooropgestelde studieomvang kunnen bepalen hoe lang een opleiding kan duren en hoe men dit over schooljaren wil spreiden. Het jaarsysteem is nu nog van toepassing in de 7^e jaren TSO. Recentelijk werd dit verlaten voor de 4^e graad BSO waarvoor men nu het systeem van twee teldata per jaar heeft ingevoegd. We menen dat het invoeren van meerdere teldata eveneens wenselijk is voor de 7^e jaren TSO. Dit zal een aanpassing in de regelgeving vergen.

BIJKOMENDE ASPECTEN VAN EEN FLEXIBEL AANBOD

Naast bovenvermelde voorwaarden voor een flexibel aanbod in het HBO, willen we ook nog enkele bijkomende aspecten vermelden. We zullen bijvoorbeeld onderzoeken in welke mate HBO-opleidingen via avondonderwijs en/of dagonderwijs worden aangeboden. Dit zal sterk afhangen van de doelgroep die men in de opleiding voornamelijk beoogt. In het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs kunnen instellingen vrij de keuze maken. In het secundair onderwijs is er de regel op de lesspreiding die bepaalt dat het onderwijs tijdens de dag moet plaatsvinden. Men kan in uitzonderlijke gevallen hiervan afwijken, mits verantwoording bij de inspectie. We zullen bekijken of er voor het HBO een versoepeling in deze regelgeving kan voorzien worden.

In het decreet volwassenenonderwijs werd de mogelijkheid tot gecombineerd onderwijs in het HBO reeds ingeschreven. Over de mogelijkheid en haalbaarheid van afstandsonderwijs wordt op dit moment een conceptnota uitgewerkt.

Binnen een flexibel onderwijsaanbod is trajectbegeleiding van cursisten belangrijk. Het is van belang om bij de aanvang van de opleiding de competenties van de cursist te kennen en zo – via EVC – een verkort traject te kunnen bepalen. Ook tijdens de opleiding is trajectbegeleiding belangrijk om de vorderingen van de cursist permanent te evalueren en het leertraject eventueel bij te sturen. Dit kan toelaten dat een cursist delen van de opleiding niet meer hoeft te volgen. Een elektronisch portfolio kan hiervoor een hulpmiddel zijn.

4.2 Transparantie

Opleidingen in het HBO moeten op een heldere manier georganiseerd worden zodat de leertrajecten voor de cursisten duidelijk zijn. Voor elke opleiding en haar onderdelen moet eveneens duidelijk zijn welke competenties vereist worden, welke studieomvang hieraan verbonden wordt, welke deelcertificaten men kan verwerven en wat mogelijke (eventueel verkorte) vervolgentrajecten zijn op bachelorniveau. Voor elke opleiding HBO moet duidelijk zijn onder welke voorwaarden men de kwalificatie via een verkort traject kan behalen.

Voor alle HBO-opleidingen – nieuwe en bestaande – zullen we bekijken of het wenselijk is om ze op te nemen in het Hoger Onderwijsregister.

4.3 Samenwerking

Zowel bij de Foundation Degrees in Engeland als de Associate Degrees in Nederland is een doorgedreven samenwerking met sectoren een kernelement en grote troef van deze opleidingen.¹⁵ Een nauwe samenwerking met sectoren zal voor nieuwe HBO-opleidingen een belangrijke voorwaarde zijn voor programmatie. Deze samenwerking met sectoren moet er voor zorgen dat de opleiding maximaal is afgestemd op de noden van de arbeidsmarkt en dat werkplekleren kwaliteitsvol aangeboden kan worden. Niet enkel zal de sector/de SERV instaan voor het uittekenen van de beroepscompetentieprofielen die de basis vormen voor de beroepskwalificaties die richtinggevend zijn voor de inhoud van de opleidingen. Ook bij de uittekening van het curriculum en meer in het bijzonder bij de vormgeving van het werkplekleren, zal bij een aanvraag voor programmatie aangetoond moeten worden dat de betreffende beroepssector nauw betrokken werd (zie 4.4. Werkplekleren).

Daarnaast kiezen we er uitdrukkelijk voor om zowel instellingen voor secundair onderwijs, centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen een actieve rol te geven in het HBO. Aanbieders van nieuwe opleidingen HBO zullen steeds moeten samenwerken met de andere onderwijsniveaus. Deze samenwerking kan verschillende vormen aannemen. Minimaal zal men bij de aanvraag voor de programmatie van een nieuwe opleiding andere onderwijsverstrekkers moeten betrekken bij het inhoudelijk uittekenen van het curriculum zodat de bruggen tussen opleidingen maximaal gegarandeerd zijn. Daarbij wordt bepaald welke opleidingen uit het secundair onderwijs of het volwassenenonderwijs voorbereiden op de HBO-opleiding en welke EVC en EVK regelingen gelden. Indien een aanverwante opleiding in het hoger onderwijs bestaat, zal eveneens bepaald worden of en zo ja welk verkort traject naar deze opleiding voorzien zal worden. Zo zal het gehele traject voor een kandidaat cursist helder zijn.

Samenwerking tussen opleidingsverstrekkers kan ook verder gaan en een gezamenlijk aanbod tot doel hebben. Bij een gezamenlijk aanbod verzorgen de deelnemende instellingen elk een deel van de opleiding en delen ze infrastructuur. Dit kan een rationeel aanbod garanderen en concurrentie en proliferatie van het aanbod tegengaan. Daarom willen we zoeken naar mogelijkheden om een gezamenlijk aanbod te stimuleren (zie verder 5.3.4. Programmatie nieuwe opleidingen). De verdere vormgeving en organisatie van dat gezamenlijk aanbod wordt bepaald door de participerende instellingen zelf.

Tenslotte zal het eveneens mogelijk zijn om bij de vormgeving en organisatie van een HBO-opleiding de publieke opleidingsverstrekkers Syntra en VDAB te betrekken. Syntra en VDAB zullen de mogelijkheid krijgen om onderdelen van een HBO-opleiding te verzorgen en hiervoor deelcertificaten uit te reiken.

---

¹⁵ http://www.foundationdegree.org.uk/uploads/documents/dfes_task_force_report.pdf en www.leido.nl

4.4 Werkplekleren

Momenteel worden zowel in de literatuur als in de praktijk allerhande termen gehanteerd om de methodiek van leren en werken te benoemen. Onstenk omschrijft leren op de werkplek als “het verwerven van een arbeids- en beroepsgericht handelingsrepertoire (competenties) waarbij de problemen uit de arbeidspraktijk het leerobject vormen en de reële arbeidssituatie de leeromgeving is”.¹⁶ Werkplekleren is dus enerzijds een methodiek waarbij leren en vaardigheden op de werkvloer worden toegepast. Anderzijds doet de werkplek zelf dienst als leeromgeving.

Werkplekleren kent vele vormen. In zijn meest zuivere vorm is werkplekleren op ervaring gebaseerd leren in een reële arbeidssituatie. Daarbinnen zijn er 2 leerwegen mogelijk: een leerweg waarbij competenties uit de opleiding worden toegepast en verder geëxploreerd binnen de realiteit van de arbeidssituatie enerzijds (vb. stages, leerwerktrajecten,...), en een leerweg waarbij competenties verworven in een reële arbeidssituatie verder worden geëxploreerd en verwerkt in de opleiding anderzijds (vb. alternerend leren en werken).¹⁷

In het HBO - met een missie, doelgroep en aanbod gericht op arbeidsmarktgerichte kwalificaties – zal een intensieve samenwerking met de arbeidsmarkt één van de kernelementen zijn. Het HBO leent zich dus uitstekend om werken en leren geïntegreerd aan te bieden. Werkplekleren zal dan ook in alle HBO-opleidingen vorm moeten krijgen.

Bedrijven of organisaties zullen instaan voor het kwaliteitsvol aanbieden van stageplaatsen, voor de begeleiding en het mee beoordelen van de cursist, voor het ter beschikking stellen van infrastructuur en voor het bieden van informatie en feedback bij werkgerelateerde opdrachten als casestudies. Onderwijsinstellingen zullen evenwel steeds een actieve betrokkenheid bij de praktijkcomponent behouden, zelfs indien die integraal plaatsvindt binnen een bedrijf of organisatie. Bedrijven kunnen evenzeer kandidaat cursisten toeleiden naar opleidingen HBO waarbij in nauw onderling overleg een specifiek traject wordt samengesteld voor de kandidaat cursist om op een zo efficiënt mogelijke manier de opleiding met succes te voltooien. Alle samenwerkingsmodaliteiten, ook met sectoren en opleidingsverstrekkers buiten onderwijs (zie 4.3), zullen steeds vallen onder het kwaliteitszorgsysteem van het HBO. Ook werkplekleren, een essentieel onderdeel van de HBO-opleidingen, zal vallen onder dit systeem van kwaliteitszorg (zie 5.6), waarbij de zorg van instellingen en participerende bedrijven of sectoren voor het opzetten van een intern kwaliteitszorgsysteem voor het werkplekleren als een belangrijk criterium voor programmatie beschouwd zal worden.

De doelgroep van HBO is zeer divers. Het vinden van een optimale match tussen de cursist en de werkplek zal hierdoor van belang zijn in het HBO. Daarnaast is een goede begeleiding een van de kritische factoren van werkplekleren. Tussen de participerende onderwijsinstellingen en de bedrijven zullen duidelijke afspraken op vlak van begeleiding gemaakt moeten worden. Zowel binnen het bedrijf als in de

---

¹⁶ Onstenk, J. (1999). Het duale leertraject als krachtige leeromgeving. In: K. Schlusmans, R. Slotman, C. Nagtegaal & G. Kinkhorst eds., *Competentiegerichte leeromgevingen*. (Utrecht: Lemma).

¹⁷ VLOR – Algemene Raad, *Advies over werkplekleren in onderwijs en vorming*, 22 maart 2007.

opleiding zelf zal de cursist door een stagebegeleider opgevolgd worden. Een regelmatig contact tussen beide begeleiders en de cursist is een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van het werkplekleren van de cursist. Een elektronisch portfolio kan hierbij een hulp bieden. Het portfolio heeft verschillende functies: het geeft informatie over de werkplek, het geeft duidelijk de opdracht weer, de aan te leren en verworven competenties. In het portfolio moet ruimte zijn voor de cursist om te reflecteren op zijn/haar eigen leerproces. Tenslotte moet het portfolio een communicatie- en feedbackinstrument zijn voor en tussen de cursist en de verschillende begeleiders.

Door het aangaan van samenwerkingsverbanden voor nieuwe HBO-opleidingen tussen verschillende onderwijsinstellingen met sectoren, kunnen materiële en structurele middelen gedeeld worden en kan eveneens geput worden uit een grotere pool van kwaliteitsvolle werkplekplaatsen.

Elke HBO-opleiding zal een component van werkplekleren hebben. Toch leent zich niet alles van wat men in een opleiding aanbiedt voor werkplekleren. Over de meest geschikte formules van werkplekleren (korte stage in bedrijf, praktijkoefening, langdurig leerwerktraject, duaal traject) binnen het HBO kan maar beslist worden tegen de achtergrond van de eigenheid en doelstellingen van de specifieke opleiding, de mogelijkheden van de cursisten en de mogelijkheden van de participerende sector en bedrijven. Indien uitdrukkelijk gemotiveerd, kunnen ook afgeleide vormen van werkplekleren - leren in realistische omgevingen, via bijvoorbeeld miniondernemingen, simulaties, enz – worden toegestaan.

Ook binnen het aspect van werkplekleren moet aandacht zijn voor een goede opbouw. In een competentiegericht aanpak in het onderwijs past een toenemende zelfsturing. In het begin van de opleiding zal werkplekleren gepaard gaan met beperkte, goed afgelijnde opdrachten en een strakke begeleiding. Naargelang de opleiding vordert kunnen meer ongestructureerde opdrachten gegeven worden waarin het realiteitsgehalte van de werkplek steeds groter wordt met een soepelere begeleiding. Cursisten evolueren dus langzaam naar het mee functioneren in een bedrijf.

5 Organisatie van het hoger beroepsonderwijs

5.1 Onderwijsbevoegdheid

Momenteel worden postsecundaire opleidingen onder het bachelorniveau in het secundair onderwijs en in het volwassenenonderwijs georganiseerd. Het gaat hier over de 7^e specialisatiejaren TSO en KSO, de 4^e graad BSO en de HOSP-opleidingen van het volwassenenonderwijs. Deze opleidingen blijven uiteraard bestaan en zullen, als ze aan een aantal basisvoorwaarden voldoen (zie 5.3.1), in het HBO worden opgenomen. Daarnaast zullen ook hogescholen onderwijsbevoegdheid krijgen om nieuwe opleidingen in het HBO in te richten en zullen opleidingen die geen accreditatie van bachelor behalen, de kans krijgen om zich om te vormen tot HBO-opleidingen.

Voor nieuwe HBO-opleidingen hanteren we de algemene regel dat opleidingen van niveau 4 enkel georganiseerd zullen kunnen worden door instellingen van het secundair onderwijs en centra voor volwassenenonderwijs. Opleidingen van niveau 5 zullen enkel ingericht kunnen worden door centra voor volwassenenonderwijs en hogescholen.

Syntra en VDAB zullen in nieuwe opleidingen HBO voor hun specifieke doelgroepen onderdelen van een opleiding kunnen verzorgen. Deze onderdelen krijgen een deelcertificaat.

De uitbouw van een eigen kwaliteitszorgsysteem moet waarborgen dat alle opleidingen HBO en hun onderdelen aan dezelfde kwaliteitsstandaarden voldoen.

5.2 Studiegebieden

Een opleiding behoort steeds tot een bepaald studiegebied. De decretaal vastgelegde studiegebieden van het secundair en het hoger onderwijs verschillen van elkaar. In het nieuwe decreet volwassenenonderwijs worden voor het HBO de studiegebieden van het hoger onderwijs uit het decreet van 4 april 2003 overgenomen.¹⁸ Ook voor opleidingen die zich momenteel in het secundair onderwijs situeren, maar opgenomen worden in het HBO, zullen de studiegebieden vastgelegd in het hoger onderwijs gelden. We zullen bekijken of de studiegebieden die momenteel decretaal vastgelegd werden voor het hoger onderwijs in het kader van een nieuw decreet HBO niet uitgebreid moeten worden voor het HBO.

5.3 Erkenning en programmatie

Vooraleer een bepaalde instelling een bepaalde opleiding met een welbepaalde inhoud kan programmeren, moet de opleiding erkend zijn als HBO-opleiding. Dit betekent dat de opleiding op zich, los van de instellingen die ze programmeren en los van de precieze inhoudelijke invulling, erkend moet worden als HBO-opleiding en opgenomen wordt in het studieaanbod van het HBO.

Een opleiding moet zoals aangegeven in de definitie voldoen aan een aantal basiskennmerken om *erkend* te worden als HBO:

- Na het secundair onderwijs komen
- Arbeidsmarktgericht zijn: zeker voor nieuwe opleidingen geldt dat zij gericht moeten zijn op een door de beroepswereld duidelijk geformuleerde kwalificatiebehoefte met daaraan verbonden een vraag naar opleiding
- Leiden tot een postsecundaire kwalificatie die in de kwalificatiestructuur met niveau 4 of 5 overeenstemt
- Met een studieomvang van minimum 60 en maximum 120 studiepunten

---

¹⁸ Decreet van 16 juni 2007 betreffende het volwassenenonderwijs (B.S. 27-04-2007)

Bij *programmatie* wordt bekeken of een bepaalde instelling onderwijsbevoegdheid krijgt voor een bepaalde opleiding. Het specifieke curriculum wordt dan geëvalueerd waarbij bekeken wordt of de opleiding voldoet aan de andere kenmerken van HBO-opleidingen (zie 4.1 tot 4.4):

- Flexibiliteit
- Transparantie
- Samenwerking
- Werkplekieren

Bij *programmatie* komt nog een extra voorwaarde, namelijk of de aanbidding van de opleiding door die specifieke instelling macrodoelmatig is. Dit betekent onder meer dat er een aantoonbare regionale nood aan de opleiding moet zijn en dat er op voorhand een analyse moet gemaakt worden van de potentiële instroom, de beschikbaarheid van essentiële infrastructuur, de beschikbaarheid van plaatsen voor werkplekieren, het competentieprofiel van de lesgevers, het beschikbare personeel en de beschikbare middelen.

Een Commissie HBO zal de Vlaamse Regering adviseren inzake de erkenning en *programmatie* van HBO-opleidingen.¹⁹ De Commissie HBO zal volgende functies met bijhorende procedure hebben:

1. Erkenning en *programmatie* van bestaand onderwijsaanbod
2. *Programmatie* van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten
3. Erkenning van nieuwe opleidingen als HBO
4. *Programmatie* van nieuwe opleidingen HBO

---

¹⁹ De precieze samenstelling van deze Commissie HBO zal nog bepaald worden.

Procedures van de Commissie HBO	Erkenning HBO-opleiding				Programmatie - Toekenning onderwijsbevoegdheid				
	> secundair onderwijs	Arbeidsmarktgericht	Kwalificatieniveau 4 of 5	Studeomvang	Macrodoelmatigheid v/d aanbieding	Flexibiliteit	Transparantie	Samenwerking	Werkplekieren
Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod									
Programmatie van erkende bestaande opleiding door instelling die de opleiding voorheen niet inrichtte									
Erkenning nieuwe opleiding als HBO									
Programmatie nieuwe opleiding HBO									

5.3.1 *Erkenning en programmatie van bestaand onderwijsaanbod*

Omdat het hier gaat over de erkenning van een bestaand onderwijsaanbod, zal de Commissie HBO erkenning en programmatie gezamenlijk behandelen. Voor de bestaande opleidingen uit het secundair, het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs (7de jaren TSO/KSO, 4^e graad BSO, HOSP en bacheloropleidingen die hun accreditatie niet gehaald hebben) geldt dat zij worden erkend als HBO-opleidingen en worden ingericht in de instellingen die het huidige aanbod hebben.

De Commissie zal nagaan of de opleidingen voldoen aan de erkenningsvoorwaarden van arbeidsmarktgerichtheid, studieomvang en afstemming op kwalificaties van niveau 4 of 5. Bestaande opleidingen die de vooropgestelde studieomvang momenteel overschrijden, kunnen een aanvraag tot uitzondering indienen. Men zal in deze gevallen moeten aantonen om welke redenen men afwijkt van de vooropgestelde studieomvang (vb. omwille van de reglementering van het beroep).

Wanneer de kwalificatiestructuur in werking treedt, zullen kwalificaties ingeschaald worden en zullen opleidingen HBO automatisch via de ingeschaalde kwalificaties een niveau toegewezen krijgen. In afwachting van de inschaling van de kwalificaties in de kwalificatiestructuur, zal de Commissie HBO tijdelijk de taak krijgen om voor bestaande opleidingen na te gaan met welke niveaudecriptoren van het Europees Kwalificatieraamwerk (EQF) de leerdoelen van de opleiding overeenkomen. Op die manier zullen ook bestaande opleidingen een voorlopige erkenning krijgen voor een bepaald niveau. Indien er reeds een beroepscompetentieprofiel of Europese richtlijn bestaat voor de overeenkomstige kwalificatie is het evident dat eveneens bekeken wordt of de leerdoelen in overeenstemming zijn met de competenties vervat in het competentieprofiel of richtlijn.

Daarnaast zal de Commissie in het curriculum van de opleiding nagaan of de opleiding voldoende flexibiliteit in haar aanbod heeft, transparante leerwegen heeft en of er aandacht is voor werkplekleren.

Op basis van haar analyse kan de Commissie HBO voor bestaande opleidingen ofwel een positief advies ofwel een omvormingsadvies ofwel een negatief advies geven. Bij een positief advies krijgen opleidingen een niveau 4 of 5 toegewezen en worden ze erkend als HBO. Bij een omvormingsadvies krijgen de instellingen de tijd om de opleiding aan te passen en opnieuw bij de Commissie voor erkenning in te dienen. Als de leerdoelen van een huidige opleiding 7e jaar TSO bijvoorbeeld zouden overeenkomen met de niveaudecriptoren van niveau 3, krijgt de opleiding de kans om haar leerdoelen aan te passen aan de vereisten van niveau 4. Een omvormingsadvies kan eveneens gegeven worden wanneer een opleiding onvoldoende kan motiveren waarom de vooropgestelde studieomvang overschreden wordt, of wanneer de arbeidsmarktgerichtheid onvoldoende duidelijk is. Bij negatief advies of wanneer geen omvormingsdossier wordt ingediend, wordt deze opleiding afgebouwd. Alle positieve adviezen worden voorgelegd aan de Vlaamse Regering, die uiteindelijk beslist.

In het nieuwe decreet van het volwassenenonderwijs wordt ervoor gekozen om alle opleidingen in het HOSP in het HBO op te nemen. Uiteraard zullen ook deze

opleidingen zich moeten conformeren aan de kwaliteitsvereisten vastgelegd voor het gehele HBO. Ook deze opleidingen zullen doorgelicht worden door de Commissie HBO en zullen indien nodig een omvormingstraject opgelegd krijgen. Omdat alle opleidingen in het HOSP automatisch een omvormingstraject voorzien voor het omschakelen van een lineaire of een voorlopig modulair model naar een definitieve modulaire opleiding, zullen beide processen op elkaar afgestemd worden.

5.3.2 Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten

Programmatie van erkende bestaande opleidingen door instellingen die de opleiding voorheen niet inrichtten kan, maar enkel door instellingen van hetzelfde onderwijsniveau, vb. hogescholen mogen geen erkende bestaande HBO-opleiding uit het volwassenenonderwijs inrichten

Uiteraard moeten instellingen hiervoor een dossier indienen bij de Commissie HBO.

De aanvragen zullen in eerste instantie getoetst worden op de macrodoelmatigheid van de aanbidding van de opleiding. Dit betekent onder meer dat er een aantoonbare regionale nood aan de opleiding moet zijn en dat er op voorhand een analyse moet gemaakt worden van de potentiële instroom, de beschikbaarheid van essentiële infrastructuur, de beschikbaarheid van plaatsen voor werkplekieren, het competentieprofiel van de lesgevers, het beschikbare personeel en middelen. Daarnaast zal ook nagegaan wordt of de invulling van het curriculum voor de erkende opleiding flexibel is, transparant en of werkplekieren een plaats krijgt.

Indien een positief advies wordt verleend door de Commissie HBO, gaat de aanvraag naar de Vlaamse regering die uiteindelijk op basis van dit advies beslist.

5.3.3 Erkenning van nieuwe HBO-opleidingen

Voor de erkenning van nieuwe HBO-opleidingen dient een instantie een aanvraag voor een nieuwe opleiding HBO in. Naast opleidingsverstrekkers kunnen ook beroepssectoren een vraag voor een nieuwe opleiding indienen.

Eerst en vooral wordt door de Commissie HBO nagegaan of er een duidelijk aantoonbare kwalificatiebehoefte is op de arbeidsmarkt. Hierbij wordt gekeken naar de maatschappelijke relevantie van de opleiding en de aantoonbare nood aan een opleiding op de arbeidsmarkt. In het kader hiervan gaat de Commissie HBO na in welke mate de voorgestelde opleiding een nieuwe opleiding is in Vlaanderen en of het opportuun is deze opleiding binnen het HBO te ontwikkelen. De Commissie onderzoekt ook hoe de opleiding zich verhoudt t.o.v. bestaande gelijkaardige en/of verwante opleidingen in Vlaanderen en eventueel in andere landen en stelt vast welke de optimale regionale spreiding van het aanbod is. Eventueel kunnen op basis van deze vaststellingen extra voorwaarden gekoppeld worden aan de programmatie van de opleidingen (bv. Bepaling van een maximum aantal instellingen dat deze opleiding mag inrichten).

Uiteraard moet de opleiding aan de basiskenmerken van het HBO voldoen wat betreft situering na het secundair onderwijs, kwalificatieniveau en studieomvang.

Bij positief advies van de Commissie en na beslissing van de Vlaamse Regering wordt de opleiding opgenomen in het studietoelaat aanbod van het HBO en kunnen vervolgens onderwijs- en opleidingsverstrekkers een aanvraag indienen om onderwijsbevoegdheid te verkrijgen voor die opleiding.

5.3.4 Programmatie van nieuwe opleidingen HBO

Voor nieuwe opleidingen geldt dat instellingen secundair onderwijs enkel nieuwe opleidingen van niveau 4 kunnen inrichten, centra voor volwassenenonderwijs opleidingen van niveau 4 en 5 en hogescholen enkel niveau 5.

Om een nieuwe opleiding in het HBO te mogen programmeren, moet een onderwijs- of opleidingsverstrekker een aanvraag indienen, die wordt getoetst aan alle kenmerken van HBO-opleidingen: flexibiliteit, transparantie, werkplekleren én samenwerking. Specifiek voor nieuwe opleidingen moet minstens aangetoond worden dat bij de totstandkoming van het curriculum samengewerkt werd met de betreffende beroepssector enerzijds en anderzijds met de verschillende onderwijsniveaus, zodat de bruggen tussen opleidingen maximaal gegarandeerd zijn. Indien de samenwerking verder gaat, in de richting van een echt gezamenlijk aanbod, zal de Commissie HBO dit beschouwen als een pluspunt (zie 4.3.). Uiteraard moet ook hier de macrodoelmatigheid aangetoond worden.

Na advies door de Commissie wordt de gehele programmatie van positief beoordeelde nieuwe opleidingen jaarlijks gezamenlijk voorgelegd aan een onafhankelijk bijzondere commissie, waarin alle bij het HBO betrokken onderwijsniveaus vertegenwoordigd zijn. Deze bijzondere commissie moet waken over het rationeel aanbod en er daarbij voor zorgen dat elk onderwijsniveau binnen het HBO eerlijke kansen krijgt. We zien deze bijzondere commissie best opgericht in de schoot van de VLOR. Indien zich problemen van concurrentie tussen verschillende opleidingsverstrekkers voordoen, kan de bijzondere commissie een advies uitbrengen om de betrokken opleidingsverstrekkers te verplichten een gezamenlijk aanbod uit te werken. Dit is bijvoorbeeld mogelijk als een hogeschool en een centrum voor volwassenenonderwijs in eenzelfde regio een aanvraag tot programmatie van eenzelfde opleiding indienen. De betrokken onderwijsverstrekkers krijgen dan de kans om één gezamenlijk dossier tot programmatie bij de Commissie HBO in te dienen.

De Vlaamse Regering keurt uiteindelijk, na advies van de Commissie HBO en de onafhankelijke bijzondere commissie, de nieuwe opleidingen goed.

Eens bestaande opleidingen toestemming tot programmatie gekregen hebben, en telkens wanneer een nieuwe opleiding haar toestemming tot programmatie door de regering bekrachtigd ziet, zullen deze opleidingen opgenomen worden in het kwaliteitszorgsysteem van HBO (zie 5.6). Dit kwaliteitszorgsysteem staat in voor de periodieke evaluatie van de opleiding.

5.4 Toelatingsvoorwaarden

Voor de toelatingsvoorwaarden voor het HBO baseren we ons op de voorwaarden die in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs werden vastgelegd.

Rechtstreekse toegang wordt verleend aan cursisten die beschikken over tenminste één van de volgende studiebewijzen:

- een getuigschrift van het tweede jaar van de derde graad BSO;
- een diploma van het secundair onderwijs;
- een certificaat van een opleiding van het secundair onderwijs voor sociale promotie van minimum 900 lestijden;
- een certificaat van een opleiding van het secundair volwassenenonderwijs van minimum 900 lestijden;
- een diploma van het hoger beroepsonderwijs;
- een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie
- een diploma van bachelor of master;
- een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan

Cursisten die niet in het bezit zijn van het diploma secundair onderwijs of het getuigschrift van de derde graad BSO krijgen eveneens toegang tot het HBO als zij slagen in een assessment dat wordt georganiseerd door de inrichters van de HBO-opleiding die de cursist wil volgen.

Het assessment zal enerzijds peilen naar de motivatie van de kandidaat-cursisten, anderzijds nagaan of zij over voldoende algemene vorming beschikken om een opleiding HBO met succes te kunnen volgen en afronden.

Omdat werkenden en werkzoekenden belangrijke doelgroepen zijn voor het HBO, zal maximaal rekening worden gehouden met eerder verworven competenties bij het bepalen van geïndividualiseerde, verkorte trajecten. We willen de laagdrempeligheid van deze procedures garanderen door ervoor te zorgen dat ze voor iedereen betaalbaar zijn.

5.5 Studiebekrachtiging

Cursisten moeten zekerheid hebben over waar ze met hun opleiding terecht kunnen. Enerzijds is het dus van belang dat het diploma of certificaat wordt erkend op de arbeidsmarkt. Anderzijds moet het diploma korte trajecten mogelijk maken in vervolgopleidingen in het hoger onderwijs.

5.5.1 Certificering van het HBO

In het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs wordt de term graduaat gebruikt om het diploma te benoemen dat een succesvolle afronding van een HBO-opleiding leidend tot een kwalificatie van niveau 5 bekrachtigt. Het graduaatdiploma zal in de toekomst algemeen worden gehanteerd als de diplomabenoaming voor HBO-opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 5 in de Vlaamse

kwalificatiestructuur. Opleidingen HBO, leidend tot een kwalificatie van niveau 4 worden bekrachtigd met een certificaat HBO. Het graduaatdiploma en het certificaat HBO hebben een civiel effect op de arbeidsmarkt en geven toegang tot vervolgopleidingen van het hoger onderwijs.

Wanneer de cursist met succes een samenhangend geheel van competenties heeft verworven, zal hij/zij hiervoor een deelcertificaat ontvangen. De cumulatie van de deelcertificaten van één opleiding leidt eveneens tot een diploma of certificaat van die opleiding.

Gezamenlijke diplomering of certificering vanuit verschillende onderwijsinstellingen zal mogelijk gemaakt worden in het HBO. Hiervoor zullen juridische mogelijkheden gecreëerd worden. In het hoger onderwijs is het nu reeds mogelijk dat hogescholen gezamenlijk kunnen diplomeren. We hebben de intentie dit systeem zodanig uit te breiden dat op termijn hogescholen en CVO's gezamenlijk diploma's kunnen uitreiken. Er zal bekeken worden in welke mate we gezamenlijke diplomering tussen CVO's en secundaire scholen kunnen faciliteren.

5.5.2 Behalen van een diploma secundair onderwijs

Vandaag leiden een aantal beroepsopleidingen in het secundair volwassenenonderwijs in combinatie met een opleiding aanvullende algemene vorming tot een diploma secundair onderwijs. Het is de bedoeling om ook in het HBO de mogelijkheid te creëren om een diploma secundair onderwijs te verwerven. Dit betekent dat deze opleidingen gecombineerd met een opleiding aanvullende algemene vorming van het secundair volwassenenonderwijs leiden tot een diploma secundair onderwijs.

Het behalen van dat diploma kan echter nooit de eindfinaliteit van een opleiding HBO zijn. Er bestaan grote verschillen in de competenties van personen die hun diploma secundair onderwijs niet behaald hebben. Terwijl sommigen het secundair onderwijs hebben verlaten met enkel een getuigschrift van de eerste of tweede graad van het secundair onderwijs, hebben andere jongeren het getuigschrift derde graad BSO behaald en dus al een hele weg afgelegd naar het diploma SO. Niemand zal verplicht worden om het diploma secundair onderwijs te verwerven tijdens de opleiding HBO. Cursisten die deze stap zetten, doen dit op basis van een individueel traject. Het luik aanvullende algemene vorming wordt m.a.w. niet geïntegreerd in de HBO-opleiding.

5.5.3 Aansluiting met professionele bachelors

We zullen decretaal vastleggen dat een graduaatdiploma of een certificaat van het HBO steeds toegang geeft tot het hoger onderwijs.

De mate waarin het graduaatdiploma leidt tot een verkort traject in een vervolgopleiding in het hoger onderwijs zal afhangen van de mate waarin de kwalificatie waartoe de opleiding van het HBO leidt, inhoudelijk aansluit bij de kwalificatie die met een professionele bacheloropleiding wordt nagestreefd. Indien een opleiding HBO die leidt tot kwalificatieniveau 5 inhoudelijk aansluit bij een bacheloropleiding, is het de taak van de instelling die een nieuwe opleiding wil

inrichten om overleg met minstens één bacheloropleiding te organiseren. Men kan hierbij de methodiek gebruiken die werd ontwikkeld binnen het EVK-HOSP project van de VLOR waar CVO's en hogescholen samenwerken om verkorte trajecten uit te tekenen. Een verkort traject vanuit een HBO-opleiding die leidt tot een certificaat HBO (niveau 4), is niet mogelijk naar een bacheloropleiding. Wel kunnen vrijstellingen verleend worden op individuele basis.

5.6 Kwaliteitszorg

In de drie betrokken onderwijsniveaus worden systemen van interne kwaliteitszorg gecombineerd met systemen van externe kwaliteitszorg. De externe kwaliteitszorg van het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs wordt verzorgd door hun respectievelijke inspecties. In het hoger onderwijs wordt de externe kwaliteitszorg georganiseerd door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) of Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA). Het evaluatierapport van de VLIR of VLHORA vormt voor de bachelor- en masteropleidingen de basis voor het verlenen van een accreditatie door het Nederlands-Vlaams accreditatieorgaan (NVAO).²⁰

Het HBO zal niet ingepast worden in de huidige procedure van de bachelors en masters in het hoger onderwijs, maar zal een eigen procedure van interne en externe kwaliteitszorg krijgen, geënt op de eigenheid ervan. Voor het uittekenen van het kwaliteitszorgsysteem zal een werkgroep opgericht worden bestaande uit het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het Volwassenenonderwijs en de pedagogische begeleidingsdiensten, de VLHORA en de inspectie.

5.7 Personeel

De inrichtende instelling van het HBO behoort telkens tot één onderwijsniveau (secundair onderwijs, volwassenenonderwijs of hoger onderwijs). De wettelijke, decretale en reglementaire bepalingen die gelden voor het personeel van het onderwijsniveau van de instelling waaraan de personeelsleden verbonden zijn, zullen binnen het HBO dus volledig behouden blijven.²¹ De regeling van de personeelsaangelegenheden zal uiteraard overlegd worden met de vertegenwoordigers van de inrichtende machten en de vakorganisaties in de daarvoor bevoegde onderhandelingscomités.

5.7.1 Bestaande opleidingen

Aangezien deze opleidingen worden ingericht in bestaande instellingen in respectievelijk het secundair onderwijs en het volwassenenonderwijs zal de aldaar geldende reglementering voor personeel ook van toepassing zijn op het personeel van het HBO.

---

²⁰ De NVAO brengt momenteel ook advies uit aan de Nederlandse regering over opleidingsvoorstellen van de Associate Degrees.

²¹ Enkel voor de 4^e graad zal men de tijdelijke regeling in het kader van het experiment modularisering vervangen door een definitieve regeling.

De enige opleidingengroep waarvoor een oplossing moet gezocht worden is de 4^e graad BSO. Momenteel loopt in de 4^e graad BSO het experiment modularisering. De aanstelling van personeelsleden gebeurt nu op basis van ofwel bestaande vakken, waar dan de rechtstreekse link is naar de bekwaamheidsbewijzen en salarisschalen, ofwel op basis van BPT²²-uren, waar met gelijkstellingen aan vakken wordt gewerkt en zo de link naar de bekwaamheidsbewijzen en salarisschalen wordt gelegd. Er zal onderzocht worden of de modulaire structuur van de 4^e graad zoals in het experiment werd uitgetekend kan worden bestendig of opgebouwd kan worden volgens het systeem dat nu uitgetekend wordt voor het volwassenenonderwijs. Binnen het volwassenenonderwijs zullen vakken, specialiteiten en graden verdwijnen in de modulaire structuur. In deze structuur zullen met het nieuwe decreet inhouden van vroegere vakken (TV en PV) geïntegreerd en geclusterd worden tot modules, wat een aanpassing van de prestatieregeling inhoudt. Er zal uiteraard over gewaakt worden dat de rechten verworven door personeelsleden van de 4^e graad zo veel als mogelijk bewaard worden.

5.7.2 Nieuwe opleidingen

De personeelsstatuten blijven ook voor nieuwe opleidingen ongewijzigd. Indien men ervoor kiest leerkrachten of docenten uit te wisselen tussen onderwijsniveaus, wordt voor leerkrachten uit het secundair onderwijs gedacht aan het werken met het systeem van de Tijdelijke Andere Opdracht (TAO). Een vast benoemd personeelslid uit het secundair onderwijs wordt dan tijdelijk belast met een opdracht of met opdrachten in een ander onderwijsniveau waarvoor het niet vast benoemd is maar waarvoor men wel anciënniteit opbouwt. Hetzelfde stelsel van TAO is ook van toepassing op vastbenoemde personeelsleden van het volwassenenonderwijs. Daarnaast voorziet het nieuwe decreet volwassenenonderwijs in de mogelijkheid om voordrachthouders in te schakelen. Deze mogelijkheid wordt voorzien, maar is tot nu toe beperkt tot een aantal specifieke talen. Indien dit ook voorzien wordt in het kader van Hoger Beroepsonderwijs, zal deze bepaling in het decreet Volwassenenonderwijs uitgebreid moeten worden.

Voor het inzetten van docenten hoger onderwijs in opleidingen die ingericht worden door andere onderwijsniveaus geldt dat een overeenkomst tussen de betrokken hogeschool en de inrichtende instelling wordt gesloten om de opdracht te duiden. Het betrokken personeel blijft dus ook hier juridisch en administratief behoren tot de eigen instelling.

Indien men gebruik wil maken van gastlectoren van buiten het onderwijsveld, zoals lectoren uit het bedrijfsleven of publieke opleidingsverstrekkers, zullen we het systeem van DBSO en het volwassenenonderwijs overnemen waardoor voordrachthouders worden betaald via een techniek van omzetting van lesuren naar geld. Om dit principe mee te nemen in het HBO is een decretale basis vereist.

---

²² Bijzondere Pedagogische Taken

5.8 Financiering

HBO-opleidingen zullen gefinancierd worden volgens de regels van het onderwijsniveau van de instelling die de opleiding inricht.

5.8.1 Hoger onderwijs

Het voorontwerp van decreet rond de nieuwe financiering van het hoger onderwijs werd al principiële goedgekeurd door de Vlaamse Regering, maar is nog niet definitief. Het voorgestelde systeem zal een combinatie zijn van input en output financiering.

De start van het opleidingstraject van een student wordt op inputbasis gefinancierd. De hoger onderwijsfinanciering moet immers een zekere mate van mislukking en heroriëntering van studenten in de startfase van hun studieloopbaan kunnen aanvaarden, zonder instellingen te penaliseren voor dit gebrek aan succes. De inputgegevens gehanteerd in het nieuwe financieringsmodel zijn het aantal studiepunten waarvoor studenten onder diplomacontract een inschrijving genomen hebben (d.i. het aantal opgenomen studiepunten) in een bacheloropleiding tot op het ogenblik dat de studenten in één en dezelfde bacheloropleiding 60 studiepunten hebben verworven. Dit laat toe de studenten op inputbasis te financieren tot wanneer zij in een bacheloropleiding voldoende succes hebben verworven om ervan uit te gaan dat zij de rest van hun opleiding succesvol kunnen afronden. Vanaf het 61ste studiepunt dat de studenten in één en dezelfde bacheloropleiding verworven hebben, worden de instelling gefinancierd op basis van verworven studiepunten (outputfinanciering).

Het aantal verworven studiepunten door een beursstudent in een initiële bachelor-of masteropleiding of in een schakelprogramma wordt vermenigvuldigd met een factor 1,5. Hetzelfde geldt voor een werkstudent en een student met een functiebeperking.

Indien hogescholen een nieuwe opleiding HBO willen inrichten zal hetzelfde gecombineerde systeem van input- en outputfinanciering gelden.

5.8.2 Volwassenenonderwijs

Het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs voorziet in een aangepast financieringssysteem voor de centra voor volwassenenonderwijs. Er zullen geen onmiddellijke wijzigingen komen aan dit nieuwe financieringssysteem in functie van de invoering van het hoger beroepsonderwijs. De centra voor volwassenenonderwijs dienen dus de opleidingen hoger beroepsonderwijs te organiseren met de hun toegekende leraarsuren en punten voor bestuurs- en omkaderend personeel. De werkmiddelen worden bekomen uit de inschrijvingsgelden van de cursisten of door de terugbetaling van gedeelde inschrijvingsgelden via het Fonds voor inschrijvingsgelden CVO.

Ook wanneer een centrum voor volwassenenonderwijs een nieuwe opleiding hoger beroepsonderwijs wil inrichten, moet het daarvoor de uren gebruiken uit het toegekende pakket aan leraarsuren. Hierdoor kan het centrum echter wel meer lesuren cursisten genereren die dan weer leiden tot een groter pakket aan leraarsuren

voor het volgende schooljaar. Dit gebeurt uiteraard binnen de normen die hiervoor voorzien zijn in de meerjarenbegroting van de Vlaamse Regering.

Het nieuwe financieringssysteem wordt een eerste keer geëvalueerd in 2009 en nogmaals in 2012. De effecten van de invoering van het hoger beroepsonderwijs op het financieringssysteem van de centra voor volwassenenonderwijs zullen zeker mee onderzocht worden.

5.8.3 Secundair onderwijs

De huidige financiering of subsidiëring van het secundair onderwijs, waaronder de 7^e specialisatiejaren TSO en de 4^e graad BSO, gebeurt onder de vorm van toekenning van personeelsomkadering en werkingsmiddelen.

Op het vlak van personeelsomkadering is het uitgangspunt dat elke regelmatige leerling meetelt voor de berekening van de basisomkadering van de scholen. Het omkaderingsmechanisme is niet netgebonden. De omkadering wordt vanaf een bepaald aantal leerlingen volgens een degressief mechanisme berekend. Concreet worden lestijden of uren/leraar waarop een school recht heeft, berekend aan de hand van 'schalen/schijven' op basis van het aantal regelmatige leerlingen op de teldag. Bovenop de basisomkadering krijgen bepaalde scholen 'toeslagen' op basis van leerlinggebonden kenmerken. Scholen kunnen de hen toegekende personeelsomkadering vrij aanwenden, tenzij het om gekleurde uren/leraar of lestijden gaat. Voor omkadering gaat het dus om een degressief en open systeem, dus geen volledige linearisering noch (gesloten) enveloppefinanciering. De berekende middelen gaan rechtstreeks naar de scholen, met dien verstande dat de scholen die behoren tot een scholengemeenschap via de scholengemeenschap wel extra uren ontvangen.

Op het vlak van werkingsmiddelen wordt voor het Gemeenschapsonderwijs een dotatieregeling gehanteerd. Voor de gesubsidieerde sector geldt een puntensysteem. Afhankelijk van de gevolgde opleiding levert elke leerling een bepaald aantal punten op. Van zodra de waarde van een punt is vastgesteld voor het betrokken schooljaar, wordt uitgaande van het totaal aantal leerlingen en punten per school, het werkingsbudget voor die school berekend.

Ook hier geldt dat voor nieuwe HBO-opleidingen het bestaande financieringssysteem blijft gelden.

5.9 Inschrijvingsgelden en sociale correctiemechanismen

Net zoals het inrichten van HBO-opleidingen zal gefinancierd worden volgens de regels van het onderwijsniveau van de instelling die de opleiding inricht, zullen ook de inschrijvingsgelden van de betrokken onderwijsniveaus behouden blijven voor de cursisten die deze opleidingen volgen.

Voor HBO-opleidingen die in instellingen voor het secundair onderwijs worden ingericht (7^e jaren TSO en 4^e graad BSO), wordt dus geen inschrijvingsgeld gevraagd. Voor HBO-opleidingen in het volwassenenonderwijs schrijft men in per module en wordt 1 euro per lestijd gevraagd met een plafond van 400 euro op

jaarbasis. In het hoger onderwijs geldt voor het academiejaar 2006-2007 een forfaitair bedrag van 55 euro met daarnaast 7.5 euro per credit. Voor een voltijds jaar studeren wordt in het hoger onderwijs 533 euro gevraagd.

Het systeem van schooltoelagen zal gelden in het secundair onderwijs voor cursisten die hierop recht hebben. In het recent goedgekeurde decreet van 8 juni 2007 betreffende de studiefinanciering van de Vlaamse Gemeenschap worden alle voorwaarden om in aanmerking te komen voor een financiële tussenkomst, namelijk de nationaliteitsvoorwaarde en financiële voorwaarden, gelijk gesteld voor de verschillende onderwijsniveaus.²³ Dat betekent dat de inkomensgrens om recht te hebben op financiering voor alle niveaus gelijk is. Voor de 7^e jaren TSO en de 4^e graad BSO betekent dit dat de inkomensgrens werd opgetrokken en dat in de toekomst dus meer studenten recht zullen hebben op een schooltoelage:

- Voor de 4^e graad zal de minimumschooltoelage voor externe en interne leerlingen 584 euro bedragen met een volledige schooltoelage van 701 euro voor externe leerlingen. Voor de 4^e graad geldt geen maximumleeftijd waarop men recht heeft op de schooltoelage.²⁴ Er is eveneens een sectoraal akkoord voor de opleiding verpleegkunde. Dit betekent dat personen die tewerkgesteld zijn in de zorgsector doch als niet-verpleegkundige, na selectie, een opleiding verpleegkunde kunnen starten met dienstvrijstelling maar met behoud van loon (dit geldt voor verpleegopleidingen in het secundair onderwijs én in het hoger onderwijs). Verpleegkunde wordt bovendien erkend als een knelpuntberoep. Dit heeft tot gevolg dat werklozen onder bepaalde voorwaarden een opleiding kunnen volgen met behoud van uitkering.
- Voor leerlingen van het 7e jaar TSO zal de minimumschooltoelage 84 euro bedragen voor externe leerlingen met een volledige schooltoelage van 372 euro voor externe leerlingen. Voor de 7^e graad ligt de leeftijdsgrens op 22 jaar.²⁵ Er zal bekeken worden of het wenselijk is om deze leeftijdsgrens te verlaten zodat ook oudere cursisten in aanmerking kunnen komen voor een schooltoelage, analoog aan de 4^e graad.

Het sociale correctiemechanisme in het volwassenenonderwijs is de vrijstelling of reductie van het inschrijvingsgeld: daar worden bepaalde sociale categorieën geheel of gedeeltelijk vrijgesteld van inschrijvingsgeld.²⁶

In het hoger onderwijs geldt voor de bachelors en masters, naast het systeem van studiefinanciering, een systeem van verminderd inschrijvingsgeld, op basis van inkomenscategorieën. Voor de HBO-opleidingen in het hoger onderwijs zal voorlopig

---

²³ Dit geldt voor het basisonderwijs, het secundair onderwijs en het hoger onderwijs, *niet* voor het volwassenenonderwijs.

²⁴ Simulaties wijzen uit dat dan 932 leerlingen van de 1.240 aanvragers van de 4e graad in aanmerking zullen komen voor een schooltoelage. Er mee rekening houdend dat er dankzij de gunstigere financiële voorwaarden ook meer leerlingen een aanvraag zullen indienen, gaan we er van uit dat 25% van de leerlingen in de vierde graad in aanmerking zullen bekomen. We ramen het aantal voor volgend schooljaar bijgevolg op 1.104

²⁵ Ook hier wordt het aantal leerlingen 7^e TSO die in aanmerking komt voor een schooltoelage geschat op 25%

²⁶ Voor een overzicht verwijzen we naar artikel 109 in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs van 16 juni 2007.

enkel deze vermindering van inschrijvingsgeld op basis van inkomenscategorieën gelden.

We erkennen echter de noodzaak om op termijn studiefinanciering volwaardig in te bouwen in het hoger beroepsonderwijs. In de context van de meerjarenbegroting van de huidige Vlaamse Regering is dit niet mogelijk. Het HBO kan echter pas ten volle zijn maatschappelijke opdracht opnemen wanneer ook cursisten in het HBO zowel in hogescholen als in centra voor volwassenenonderwijs een studiefinanciering kunnen krijgen. Dit moet als één van de prioritaire punten opgenomen worden wanneer zich nieuwe budgettaire mogelijkheden aftekenen. We vragen ook aan de VLOR om hier mee constructief over na te denken en dit op te nemen in haar werkzaamheden.

5.10 Juridisch kader

Wettelijke bepalingen i.v.m. het HBO zullen waar nodig opgenomen worden in de regelgeving van het volwassenenonderwijs, het hoger onderwijs en het secundair onderwijs. Daarnaast zal het HBO in een apart decreet worden geregeld om overkoepelende aspecten zoals programmatie, erkenning en kwaliteitszorg vast te leggen, zodat éénzelfde beleid ten opzichte van alle opleidingen die hieronder vallen kan gevoerd worden. Tenslotte moet gekeken worden hoe het HBO past in de federale wetgeving.

Bij het uitwerken van de regelgeving dient men rekening te houden met 3 cruciale omgevingsfactoren:

- de federale regelgeving inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's;
- het geheel van bestaande Europese afspraken;
- het gelijkheidsbeginsel.

5.10.1 De federale regelgeving inzake minimale voorwaarden voor de uitreiking van diploma's

Omwille van deze federale bevoegdheid, bepaald in artikel 127, §1, eerste lid, 2° van de Grondwet, is het onmogelijk in de volle uitoefening van de onderwijsbevoegdheid een nieuw onderwijsniveau te creëren en/of voor reeds bestaande onderwijsniveaus nieuwe voorwaarden vast te stellen.

De federale bevoegdheid dient volgens de grondwetgever zelf beperkt geïnterpreteerd te worden omdat met 'minimale voorwaarden voor het uitreiken van diploma's' bedoeld wordt:

"De voorwaarden die werkelijk bepalend zijn voor de waarde en dus de gelijkwaardigheid van diploma's: dit zijn enkel de grote indelingen van het onderwijs in niveaus, leidend tot de uitreiking van diploma's en eindgetuigschriften, alsook de minimale globale duur die aan elk van deze niveaus moet worden besteed."

Doordat de federale overheid geen apart onderwijsniveau voorziet tussen het secundair onderwijs en het hoger onderwijs, is het zonder een aanpassing van die wet niet mogelijk een volwaardig onderwijsniveau te maken van het hoger beroepsonderwijs. Dus moet het worden ingebed in het secundair onderwijs en/of het hoger onderwijs.

Op inhoudelijke gronden is het niet wenselijk om HBO-opleidingen uitsluitend in het secundair onderwijs te positioneren. Het gaat hier immers om opleidingen postsecundair beroepsonderwijs, waarin ook opleidingen uit de Europese 'short cycle', worden opgenomen. Short Cycle opleidingen worden door de Europese Hoger Onderwijsruimte mee opgenomen in de Bolognacclusus. Het is evenmin wenselijk om het HBO uitsluitend in het hoger onderwijs in te bedden. Men kan immers niet stellen dat opleidingen die leiden tot een kwalificatie van niveau 4 beantwoorden aan de vereisten waaraan de short cycle in Europa moet tegemoet komen. We kiezen er daarom voor om het HBO leidend tot een kwalificatie van niveau 4 en niveau 5 respectievelijk binnen het secundair en het hoger onderwijs te positioneren.

In het secundair onderwijs stelt zich uiteraard het probleem niet van de globale minimale duur, aangezien de duur door een HBO-opleiding leidend tot een kwalificatie van niveau 4 alleen maar verlengt in een postsecundair traject dat momenteel ook al bekend is in de vierde graden. Maar wat betreft de globale duur in het hoger onderwijs is er een probleem. De federale wet van 7 juli 1970 bepaalt immers dat een opleiding van het korte type aan een hogeschool uit één cyclus van ten minste 2 jaar bestaat, en het lange type uit twee cycli van 2 jaar. De wijzigingen die het Bamadecreet hierin aanbracht zijn door het Arbitragehof aanvaard, maar zijn hier verder niet relevant omdat die wijzigingen de professionele en academische bachelor betreffen die we hier niet gaan regelen.

Het arrest van het Arbitragehof stelt de uitdrukking van de minimale globale duur in jaren in vraag: *"De minimale globale duur wordt omschreven als de resultante van het aantal studiejaren, het aantal weken per jaar en het aantal uren per week. De duur kan worden uitgedrukt in een totaal aantal uren of kredietpunten en eventueel in een aantal minimumjaren."* We kunnen daarin een aanmoediging lezen om de minimale globale duur niet langer louter in studiejaren uit te drukken. Toch zal het voor opleidingen leidend tot een kwalificatie van niveau 5 van 90 studiepunten een uitdaging zijn om deze opleidingen in te passen binnen de huidige federale wetgeving.

5.10.2 Europese afspraken

In de mate dat er over een onderwijsaangelegenheid bindende afspraken zijn binnen de Europese Unie, of binnen andere internationale verdragen, moeten we daarmee al rekening houden.

Van die afspraken kan zowel een verplichting tot regelgevend optreden uitgaan als een verbod om een initiatief te nemen dat daarmee strijdig is.

De afspraken die deel uitmaken van het brede Bolognaproces (met inbegrip van de uitbouw van de Short Cycle) en het Kopenhagenproces (met inbegrip van het European Qualification Framework) zijn niet dwingend recht. Het betreft noch

verordeningen noch richtlijnen. Ze kunnen dus niet als directe bron van rechten of plichten worden beschouwd.

In de mate dat de bevoegde overheden in ons land (de gemeenschappen) hierin engagementen hebben aangegaan, is het vanuit de gedachte van een coöperatief federalisme noodzakelijk dat de federale overheid dit proces niet bemoeilijkt en zonodig belemmeringen binnen haar bevoegdheidssfeer wegneemt. Het spreekt voor zich dat het beleid dat men als gemeenschap zou kiezen in uitvoering van die Europese engagementen moet overeenstemmen met die engagementen, zoniet is het juridisch moeilijk te argumenteren dat Europese engagementen een doorbreken van de federale regels noodzaakt. De nauwe aansluiting van het HBO met het Europese en Vlaamse kwalificatieraamwerk en de positionering van opleidingen leidend tot kwalificaties van niveau 5 in de Short Cycle van de Europese Hoger Onderwijsruimte zijn een vertaling van deze argumenten.

5.10.3 Het gelijkheidsbeginsel

Elke onderwijsregeling moet voldoen aan het gelijkheidsbeginsel. Bij het positioneren van het HBO in zowel het secundair onderwijs als in het hoger onderwijs, moet terdege worden verantwoord op welke vlakken er een gemeenschappelijkheid is (= gelijkheid), en op welke vlakken er verschillen blijven. In dat laatste geval moeten die verantwoord worden. Die oefening moet gebeuren op het vlak van onderwijsinhouden, kwaliteitscontrole, financiering, personeelsstatuut.

Het vertrekpunt van elke juridische verantwoording mag de noodzaak zijn om te voorzien in dat specifiek aanbod. Dat aanbod kan, gezien de ontwikkelingen en engagementen in het Bolognaproces, geen professionele bachelor zijn. Anderzijds is het niet realistisch dat aanbod volledig in te bedden in het (post)secundair onderwijs, dus is het verantwoordbaar het HBO deels in het secundair onderwijs en deels in het hoger onderwijs in te bedden.

Het Europese Kwalificatieraamwerk kan, met invulling van wat momenteel al bestaat, deze hele verantwoording goed onderbouwen: het ontbreken in ons onderwijsaanbod van opleidingen op niveau 5, het feit dat opleidingen in hogescholen en in 7^e jaren TSO of 4de graden BSO op een gelijkaardig publiek mikken en EQF-niveau 4 hebben. Het is evident dat dit bij voorkeur niet zomaar geponeerd wordt maar zal worden onderbouwd met onderzoek.

6 Timing van de werkzaamheden

De ontwikkeling van het HBO verloopt gelijktijdig via verschillende sporen: de conceptuele uitwerking, de juridische verankering en de concrete initiatieven.

6.1 Conceptuele uitwerking

- Een werkgroep HBO werd opgericht binnen de administratie Onderwijs en Vorming met vertegenwoordiging van de administratie Werk en Sociale Economie en publieke opleidingsverstrekkers SYNTRA en VDAB. De

werkgroep zal zich ondermeer toespitsen op de verdere uitwerking van personeelsaspecten, financiering, werkplekieren, modularisering, screening van bestaande opleidingen, samenwerking met sectoren, samenwerking met andere opleidingsverstrekkers etc. met het oog op de decretale verankering in de verschillende onderwijsniveaus en een eigen decreet HBO.

- Eerste discussienota oktober 2007:
  - advies van VLOR, VLHORA, SERV voorzien eind november
- Een externe studieopdracht wordt gegeven met rapportering aan de werkgroep HBO:
  - kwaliteitszorg: gezamenlijke opdracht aan het Vlaams Ondersteuningscentrum voor het volwassenenonderwijs, de pedagogische begeleidingsdiensten, de VLHORA en de inspectie

6.2 Juridisch kader

- Het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs bevat een eerste verankering van het hoger beroepsonderwijs
- Verankering HBO in het basisdecreet hoger onderwijs (najaar 2007)
- Verankering HBO in het secundair onderwijs (timing te bepalen)
- Eerste voorstel ontwerpdecreet HBO (februari 2008). Eerste agendering ontwerpdecreet op Vlaamse regering (maart 2008)

6.3 Voorbereiding van de implementatie

Er is heel wat enthousiasme binnen sectoren, hogescholen, secundaire scholen en centra voor volwassenenonderwijs om (nieuwe) opleidingen HBO te ontwikkelen in de verschillende regio's. Ondertussen werd HBO ook al decretaal verankerd in het nieuwe decreet betreffende het volwassenenonderwijs.

Om de implementatie van HBO-opleidingen op het terrein verder te begeleiden zullen we zowel voor nieuwe opleidingen HBO als voor bestaande opleidingen ontwikkelingsprojecten opstarten.

Voor nieuwe opleidingen HBO zullen we starten met de ontwikkeling van blauwdrukken voor een aantal nieuwe opleidingen waarvan de beroepssectoren de behoefte hebben aangetoond. Specifiek daarvoor zullen we een aantal projecten ondersteunen. In eerste instantie doen we een oproep naar de SERV om beroepscompetentieprofielen in te dienen van kwalificaties die zich situeren op niveau 4 of 5 van het raamwerk waar de sector nood aan heeft en waar momenteel geen opleidingen in het onderwijs voor zijn.

Hierna zal een oproep gebeuren naar het onderwijsveld om in een samenwerkingsverband een blauwdruk te ontwikkelen van de opleiding die naar de respectieve kwalificaties leidt.

De ingediende opleidingsvoorstellen door de onderwijsverstrekkers zullen beoordeeld worden op de kwaliteit van het voorgestelde samenwerkingsverband, het plan van aanpak, het engagement van de sector, de regionale noden van de arbeidsmarkt voor de opleiding, enzovoort.

De projecten worden zullen van start kunnen gaan in het voorjaar van 2008. De projecten duren vier maanden.

De blauwdruk van een opleiding moet volgende elementen omvatten:

1. De omschrijving van de HBO-opleiding naar opbouw, omvang en inhoud en geënt op het aangeleverde beroepscompetentieprofiel door de sector, met speciale aandacht voor de kenmerken flexibiliteit, transparantie, samenwerking en werkplekieren
2. Een draaiboek voor de praktisch-organisatorische aspecten van de opleidingen: vb. nodige infrastructuur en hoe deze ter beschikking gesteld kan worden, welke onderdelen waar plaats vinden en met welke lectoren en eventuele gastlectoren gewerkt wordt
3. Het profiel van het onderwijzend personeel dat belast zal worden met de uitvoering van de opleiding
4. Een analyse van de potentiële instroom van studenten
5. Een financiële raming van de opleiding

We willen op die manier nagaan hoe de samenwerking tussen onderwijsniveaus en met de sectoren verloopt bij het uittekenen van een opleiding en hopen ook inspiratie te krijgen over hoe nieuwe opleidingen HBO in de toekomst vorm kunnen krijgen, welke kosten hieraan verbonden zijn, welke samenwerkingsverbanden tot stand komen etc. De uitgewerkte opleidingen kunnen dan mee opgenomen worden in de poule van nieuwe HBO opleidingen die van start zullen gaan in september 2009.

Om een zicht te krijgen op het potentiële aanbod van bestaande opleidingen die in het HBO zouden ondergebracht worden en op de te ontwikkelen screeningprocedure, zullen een aantal bestaande opleidingen zoals de 4e graad verpleegkunde, het 7e specialisatiejaar dentaaltechnieken, de opleiding assistent in de psychologie in het volwassenenonderwijs en een nog te bepalen opleiding 7e specialisatie KSO als oefening gescreend worden op hun samenhang met kwalificaties van niveau 4 of 5 van de Vlaamse kwalificatiestructuur en de mate van arbeidsmarktgerichtheid daarvan. Expertise van het opleidingsveld en de betrokken sectoren zal in deze oefening maximaal betrokken worden. Het project moet resulteren in een voorstel voor een screeningprocedure (start projecten oktober 2007 – resultaten verwacht tegen januari 2008).